

ONTWERP

NORM INZAKE MEDEWERKING VAN DE ERKENDE BEDRIJFSREVISOREN AAN HET PRUDENTIEEL TOEZICHT VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË

DE RAAD VAN HET INSTITUUT VAN DE BEDRIJFSREVISOREN,

Gezien artikel 31, § 1 van de wet van 7 december 2016 tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren;

Gelet op de circulaire van de Nationale Bank van België NBB_2017_20 van 9 juni 2017 – Medewerkingsopdracht van de erkende commissarissen;

Gelet op advies 2018/02 – Herziening van de specifieke norm inzake medewerking aan het prudentieel toezicht van het Instituut van Bedrijfsrevisoren van 27 februari 2018;

Gezien het ontwerp van norm van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren voorgelegd ter openbare raadpleging die plaatsvond van [...] tot [...];

Gezien de commentaren ontvangen op deze openbare raadpleging;

Overwegende hetgeen volgt:

- (1) In de sector van de financiële instellingen, met inbegrip van de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen, die onder het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België zijn geplaatst en voor de uitoefening van de revisorale controle en de medewerking aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België, moeten de bedrijfsrevisoren door deze laatste zijn erkend overeenkomstig het reglement van de Nationale Bank van België van 21 december 2012 betreffende de erkenning van revisoren en revisorenvennootschappen;
- (2) De Raad van het Instituut van de bedrijfsrevisoren heeft deze norm uitgewerkt in overleg met het Instituut van de Revisoren Erkend voor de Financiële Instellingen (IRAIF - IREFI), dat de bedrijfsrevisoren vertegenwoordigt die erkend zijn door de Nationale Bank van België en door de FSMA;
- (3) De erkende bedrijfsrevisor moet, overeenkomstig de verschillende toezichtwetten betreffende de financiële instellingen die onderworpen zijn aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België, verslag uitbrengen over de prudentiële periodieke staten en over het verslag/de verslagen over de beoordeling door de leiding (effectieve leiding of directiecomité, al naargelang het geval) van de financiële instelling van haar interne controle. De punten die in deze verslagen moeten worden behandeld, worden bepaald door het toepasselijke referentiestelsel en worden door de bedrijfsrevisor in overweging genomen tijdens de volledige controle- en/of nazichtwerkzaamheden.
- (4) Deze norm heeft tot doel de verplichtingen en de vereisten te bepalen die de bedrijfsrevisoren moeten naleven bij de uitoefening van hun medewerking aan het prudentieel toezicht dat door de

Nationale Bank van België wordt uitgeoefend op de financiële instellingen, waarvan de modaliteiten zijn beschreven in wettelijke en reglementaire bepalingen en in de verschillende circulaires die door de Nationale Bank van België zijn uitgegeven;

- (5) Deze norm bevat ook bepalingen met betrekking tot de signaalfunctie. Deze functie heeft tot doel de Nationale Bank van België alle eventuele aanvullende informatie mee te delen onder verwijzing naar de bepalingen van de verschillende toezichtwetten die van toepassing zijn op de financiële instellingen. Deze norm werd dus uitgewerkt om de verplichtingen te bepalen van de erkende bedrijfsrevisoren met betrekking tot hun opdracht in het kader van hun medewerking aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België, alsook het toepasselijk referentiestelsel;*
- (6) Deze norm is niet van toepassing op de controle van de jaarrekeningen en/of geconsolideerde jaarrekeningen van financiële instellingen zoals gedefinieerd door de bepalingen van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen die van toepassing zijn op de functie van commissaris van die financiële instellingen;*
- (7) Deze norm is enkel van toepassing op de bedrijfsrevisoren die door de Nationale Bank van België zijn erkend in de uitoefening van hun functie in het kader van hun medewerking aan het prudentieel toezicht dat wordt uitgeoefend door de Nationale Bank en is dus niet van toepassing op de opdrachten van de door de FSMA erkende bedrijfsrevisoren;*
- (8) Hoewel verschillende toezichtwetten bepalingen bevatten met betrekking tot fusies, ontbindingen en vereffeningen van financiële instellingen, is deze norm niet van toepassing op dergelijke opdrachten;*
- (9) Deze norm bevat de algemene bepalingen, vereisten en toepassingsmodaliteiten. De erkende bedrijfsrevisor moet de volledige tekst van deze norm naleven, met inbegrip van de toepassingsmodaliteiten om de doelstellingen te begrijpen en de vereisten toe te passen.*

De toepassingsmodaliteiten zijn richtlijnen die relevant zijn voor een goed begrip van de doelstellingen die in deze norm worden vastgelegd. De toepassingsmodaliteiten expliciteren de vereisten en kunnen:

- nauwkeuriger expliciteren wat een vereiste betekent of bedoelt te behandelen; dit kan bijvoorbeeld gebeuren door te verwijzen naar wet- of regelgeving;*
- voorbeelden geven die bij de omstandigheden passen.*

In alle omstandigheden moet de bedrijfsrevisor professionele oordeelsvorming toepassen en blijf geven van kritische instelling.

HEEFT OP ZIJN ZITTING VAN [DATUM] DE VOLGENDE NORM AANGENOMEN

Goedkeuring van deze norm

De Raad van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren heeft op XX het ontwerp van onderhavige norm aangenomen en ter goedkeuring voorgelegd aan de Hoge Raad voor de Economische Beroepen en de minister bevoegd voor Economie.

Overeenkomstig artikel 31, §1, 5de en 6de lid van de wet van 7 december 2016 tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren, werd het Instituut gehoord en heeft deze laatste de aangepaste ontwerpnorm op XX aangenomen om rekening te houden met de vraag van de Hoge Raad voor de Economische Beroepen tot herformulering van deze norm op basis van zijn eigen opmerkingen, de hoorzitting of de opmerkingen van het College, de FSMA en/of de Nationale Bank van België.

Overeenkomstig artikel 31, § 2 van voormelde wet, werd deze norm op [...] door de Hoge Raad voor de Economische Beroepen en op [...] door de Minister die bevoegd is voor Economie goedgekeurd. Deze goedkeuring heeft het voorwerp uitgemaakt van een bericht door de minister die bevoegd is voor Economie, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van [...], p. [...].

Inhoudsopgave

I.	Toepassingsgebied	4
II.	Datum van inwerkingtreding en opheffende bepaling	9
III.	Doelstellingen	9
IV.	Definities	10
V.	Vereisten en toepassingsmodaliteiten	13
V.1.	Gemeenschappelijke bepalingen voor de opdrachten waarop deze norm betrekking heeft	13
V.2.	Begrip van materieel belang en materialiteit	20
V.3.	Controle van de periodieke staten	22
V.4.	Beoordeling van de periodieke staten per einde eerste halfjaar	24
V.5.	Controle van de Periodieke Staten per einde Boekjaar	27
V.6.	Toepassingsgerichte aanwijzingen en overige verklarende informatie bij de beoordelings- en controleopdrachten	31
V.7.	Beperkingen in de uitvoering van de opdracht onder ISRE 2410 en de ISA's & Paragraaf "Andere aangelegenheden"	34
VI.	Beoordeling van de interne controlemaatregelen	36
VI.1.	Opdracht	36
VI.2.	Vereisten voor het verslag van de erkende bedrijfsrevisoren	39
VI.3.	Toepassingsgerichte aanwijzingen en overige verklarende informatie	41
VI.4.	Kritische analyse van het verslag van de effectieve leiding of het directiecomité naar gelang	45
VI.5.	Verslaggeving van de erkende bedrijfsrevisoren naar aanleiding van de beoordeling van de interne controlemaatregelen	49
VI.6.	Beperkingen in de uitvoering van de beoordeling van de interne controle	51
VII.	Signaalfunctie	52
VII.1.	Opdracht	52
VII.2.	Vereisten voor de uitvoering van de signaalfunctie en voor de rapportering aan de Nationale Bank van België	53
VIII.	Verplichtingen van de erkende bedrijfsrevisoren inzake bijzondere mechanismen	57
VIII.1.	Opdracht en Jaarlijkse verklaring	57
IX.	Modelverslagen	58
IX.1.	Verslag over de periodieke staten per einde eerste halfjaar	59
IX.2.	Verslag over de periodieke staten per einde boekjaar	60
IX.3.	Verslag van bevindingen naar aanleiding van de beoordeling van de interne controlemaatregelen	61

I. Toepassingsgebied

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
1. Deze specifieke norm betreft de regels van het beroep en is van toepassing op de uitvoering door de door de Nationale Bank van België (of hierna de <i>toezichthouder</i>) erkende bedrijfsrevisoren van de in paragraaf 5 van deze norm beschreven wettelijke opdrachten bij de volgende financiële instellingen: • kredietinstellingen naar Belgisch recht; • beursvennootschappen naar Belgisch recht; • betalingsinstellingen naar Belgisch recht; • instellingen voor elektronisch geld naar Belgisch recht; • vereffeningsinstellingen en met vereffeningsinstellingen gelijkgestelde instellingen naar Belgisch recht; • in België gevestigde bijkantoren van kredietinstellingen, beursvennootschappen, betalingsinstellingen en instellingen voor elektronisch geld die ressorteren onder het recht van een andere lidstaat van de Europese Economische Ruimte (EER); • in België gevestigde bijkantoren van dergelijke instellingen die ressorteren onder het recht van een staat die geen lid is van de EER; • vereffeningsinstellingen en met vereffeningsinstellingen gelijkgestelde instellingen die in België zijn gevestigd als bijkantoren van buitenlandse instellingen; • in het kader van het geconsolideerde toezicht, het groepstoezicht of het aanvullende conglomeraatstoezicht, financiële holdings naar Belgisch recht en gemengde financiële holdings naar Belgisch recht; • verzekerings- en herverzekeringsondernemingen naar Belgisch recht; • in België gevestigde bijkantoren van verzekeringsondernemingen en herverzekeringsondernemingen die ressorteren onder het recht van een staat die geen lid is van de EER;	

entiteiten¹ die verantwoordelijk zijn voor een Belgische verzekerings- of herverzekeringsgroep in de zin van artikelen 339, 2° en 343 van de wet van 13 maart 2016 op het statuut van en het toezicht op de verzekerings- of herverzekeringsondernemingen.	
2. Diverse toezichtwetten bepalen dat de erkende bedrijfsrevisoren hun medewerking dienen te verlenen aan het prudentieel toezicht dat door de Nationale Bank van België ("de NBB") wordt uitgeoefend. Deze specifieke norm heeft uitsluitend betrekking op de medewerkingsopdracht van de erkende bedrijfsrevisoren aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België en is van toepassing zonder afbreuk te doen aan de internationale controlestandaarden (International Auditing Standards – ISA's) die in België van toepassing zijn.	
3. Deze medewerking dient door de erkende bedrijfsrevisoren te worden verleend overeenkomstig de bepalingen van de toezichtwetten die op de financiële instellingen onder toezicht van de Nationale Bank van België van toepassing zijn, op hun eigen en uitsluitende verantwoordelijkheid, volgens de regels van het vak en de richtlijnen van de Nationale Bank van België (par. A1).	A1. Deze medewerking aan het prudentieel toezicht dat door de erkende bedrijfsrevisor wordt uitgeoefend past binnen het kader van zijn '<i>publiekrechtelijke opdracht</i>', zoals omschreven in de instructies van de Nationale Bank van België. De '<i>privaatrechtelijke opdracht</i>' die wordt toevertrouwd aan de bedrijfsrevisor die door de Nationale Bank van België voor financiële instellingen is erkend, heeft betrekking op de certificatie van de financiële staten en bestrijkt de verschillende aspecten van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en, in voorkomend geval, de rol van de commissaris ten aanzien van de ondernemingsraad. De '<i>privaatrechtelijke opdracht</i>' valt niet onder deze norm inzake de medewerking van de erkende bedrijfsrevisoren aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België. Bijgevolg moet worden verwezen naar de internationale controlestandaarden en naar de andere normen die het Instituut van de Bedrijfsrevisoren in dit specifieke kader heeft uitgevaardigd.

¹ En meer bepaald (i) verzekerings- of herverzekeringsondernemingen naar Belgisch recht die een deelnemende onderneming in ten minste één verzekerings- of herverzekeringsonderneming in de EER of van een derde land zijn, (ii) verzekerings- of herverzekeringsondernemingen naar Belgisch recht met als moederonderneming een gemengde holding of gemengde financiële holding in de EER of van een derde land en (iii) verzekeringsholdings of gemengde financiële holdings naar Belgisch recht die moederondernemingen zijn van een verzekerings- of herverzekeringsonderneming naar Belgisch recht.

4. Deze specifieke norm is niet van toepassing op de medewerkingsopdracht van de erkende bedrijfsrevisoren aan het prudentieel toezicht uitgeoefend door de FSMA op de onder het toezicht van de FSMA ressorterende financiële instellingen.	
5. Deze specifieke norm is van toepassing op de uitvoering, door de erkende bedrijfsrevisoren, van de medewerkingsopdracht bij de in de circulaire van de Nationale Bank van België inzake de medewerkingsopdracht van de erkende commissarissen van toepassing zijnde instellingen (par. A2) Deze norm is dus van toepassing op de volgende wettelijke opdrachten: (a) de uitvoering van het beperkt nazicht van de periodieke staten per einde halfjaar en de opstelling van het verslag van de erkende bedrijfsrevisor aan de Nationale Bank van België; (b) de uitvoering van de controle van de periodieke staten per einde boekjaar en de opstelling van het verslag van de erkende bedrijfsrevisor aan de Nationale Bank van België; (c) de uitvoering van de beoordeling van de interne controlemaatregelen met inbegrip van de beoordeling, voor zover van toepassing, van de maatregelen ter vrijwaring van de tegoeden van de cliënten en de opstelling van het verslag/de verslagen door de erkende bedrijfsrevisor aan de Nationale Bank van België over het verslag/de verslagen die de effectieve leiding en/of het directiecomité van de financiële instellingen ten minste een keer per jaar opstelt/opstellen, gericht aan het wettelijk bestuursorgaan, aan de erkende bedrijfsrevisor en aan de Nationale Bank van België, over zijn specifieke beoordeling van de doeltreffendheid van het systeem van interne controle, en in voorkomend geval van de maatregelen ter vrijwaring van de tegoeden van de cliënten, waaronder de toezichtmaatregelen, om een doeltreffend en voorzichtig beheer van de instelling te waarborgen; (d) de uitvoering van de beoordeling van de interne controlemaatregelen betreffende de beleggingsdiensten en -activiteiten, voor zover van toepassing, en de opstelling van het verslag door de erkende	A2. Op datum van deze norm betreft dit de circulaire NBB_2017_20 van 9 juni 2017 inzake de medewerkingsopdracht van de erkende commissarissen.

bedrijfsrevisor aan de Nationale Bank van België over het verslag dat de effectieve leiding en/of het directiecomité ten minste een keer per jaar voorbereidt/voorbereiden, gericht aan het wettelijk bestuursorgaan, aan de erkende bedrijfsrevisor en aan de Nationale Bank van België, over zijn specifieke beoordeling van de doeltreffendheid van het systeem van interne controle betreffende de verlening van beleggingsdiensten en -activiteiten, als dat verslag van toepassing is; (e) de ‘<i>signaalfunctie</i>’, zoals omschreven in de verschillende toezichtwetten en de bepalingen van de circulaire van de Nationale Bank van België over de medewerking van de erkende bedrijfsrevisoren aan het prudentieel toezicht. Zoals bepaald in het kader van de verschillende wetten op het toezicht op de financiële instellingen kan de Nationale Bank van België, bovenop de hierboven vermelde opdrachten, aan de bedrijfsrevisoren vragen om ‘<i>bijzondere verslagen</i>’ op te stellen over verschillende aspecten waarover de Nationale Bank van België informatie en analyses / waarderingen / beoordelingen enz. of andere bijkomende informatie en diensten wenst te verkrijgen in het kader van zijn prudentieel toezicht. Naargelang het type en de aard van de financiële instelling moet de erkende bedrijfsrevisor zijn professionele oordeelsvorming toepassen om te bepalen welke controlestandaard, nazichtstandaard, overeengekomen werkzaamheden het meest geschikt zijn om die bijzondere verslagen op te stellen. Dit aspect van bijzondere verslagen en andere verzoeken van de Nationale Bank van België wordt niet in deze norm behandeld.	
6. Deze begrippen worden verduidelijkt in de verschillende toezichtwetten en de diverse circulaires van de Nationale Bank van België aan de erkende bedrijfsrevisoren (par. A3.).	A3. Voor de begrippen die niet in deze norm worden gedefinieerd, wordt verwezen naar de wettelijke en reglementaire definities, met name de definities die zijn opgenomen in de teksten van de wetten op het toezicht op de financiële instellingen die aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België zijn onderworpen, en in de reglementen, circulaires en mededelingen van die laatste.
7. Tevens worden de erkende bedrijfsrevisoren verzocht om, bij het plannen en uitvoeren van zijn/haar werkzaamheden, rekening te houden met de	A4. Voor de kredietinstellingen kan er ook gerefereerd worden aan de publicaties van het BCBS (Basel Committee on Banking Supervision)-

principes zoals die zijn verwoord in de publicaties en instructies van de prudentiële toezichthouders en autoriteiten die van toepassing zijn op de verschillende financiële instellingen onder het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België (par. A4).	document “<i>External Audit of Banks</i>” van maart 2014 en de “<i>Supplemental note to external audits – audit of ECL</i>” van december 2020
8. Deze specifieke norm is niet van toepassing op: (a) de controle of het (beperkt) nazicht van de financiële staten (enkelvoudige en/of geconsolideerde, indien van toepassing) van financiële instellingen die onderworpen zijn aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België, waarvoor moet worden verwezen naar de internationale controlestandaarden (ISA’s en ISRE); (b) de opdracht van de erkende bedrijfsrevisor in geval van fusie van financiële instellingen die onderworpen zijn aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België, waarvoor moet worden verwezen naar de normen van het Instituut van Bedrijfsrevisoren op dat gebied; (c) de opdracht van de erkende bedrijfsrevisor in geval van ontbinding van een financiële instelling die aan het toezicht van de Nationale Bank van België is onderworpen, waarvoor moet worden verwezen naar de normen van het Instituut der Bedrijfsrevisoren op dat gebied; (d) de opdracht van de erkende bedrijfsrevisor in het kader van de vereffening van een financiële instelling die aan het toezicht van de Nationale Bank van België is onderworpen; (e) de opdracht van de erkende bedrijfsrevisor ten aanzien van de ondernemingsraad van de financiële instellingen die onderworpen zijn aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België.	

II. Datum van inwerkingtreding en opheffende bepaling

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
9. Deze norm treedt in werking voor de verslagen die worden opgesteld na de datum van publicatie in het Belgisch Staatsblad van het bericht van goedkeuring door de minister bevoegd is voor Economie (par. A5).	A5. Het is de erkende bedrijfsrevisor toegestaan deze norm toe te passen vóór de datum van inwerkingtreding.
10. Vanaf die datum vervangt deze specifieke norm de specifieke norm van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren van 8 oktober 2010 – <i>Specifieke norm inzake medewerking aan het prudentieel toezicht</i> . De hierboven vermelde specifieke norm wordt opgeheven.	

III. Doelstellingen

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
11. Het doel van deze specifieke norm is (a) toelichtingen te geven bij de wettelijke verplichtingen van de erkende bedrijfsrevisoren in het kader van de uitoefening van hun medewerking aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België, waarvan de modaliteiten worden beschreven in de circulaire inzake de medewerkingsopdracht van de erkende bedrijfsrevisoren; en (b) toepassingsgerichte aanwijzingen te geven omtrent de regels van het vak ten aanzien van de uitvoering van de medewerkingsopdracht aan het prudentieel toezicht en omtrent de vorm en inhoud van de rapportering aan de Nationale Bank van België.	

IV. Definities

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
12. Voor de toepassing van deze norm wordt verstaan onder: (a) <i>Erkende bedrijfsrevisor</i>: de bedrijfsrevisor, natuurlijk persoon in de zin van artikel 3, 1° van de voormelde wet van 7 december 2016, erkend door de Nationale Bank van België, overeenkomstig de bepalingen van het Reglement van de Nationale Bank van België van 21 december 2012 betreffende de erkenning van revisoren en revisorenvennootschappen voor het uitoefenen van een revisoraal mandaat (erkende commissaris of bedrijfsrevisor) in financiële instellingen zoals gedefinieerd in paragraaf 5 van deze norm; (b) <i>medewerking aan het prudentieel toezicht</i>: de bedrijfsrevisoren moeten, overeenkomstig de toezichtwetten, onder hun uitsluitende en exclusieve verantwoordelijkheid, hun medewerking verlenen aan het prudentieel toezicht dat de Nationale Bank van België uitoefent op de financiële instellingen die door de wet aan zijn toezicht zijn onderworpen. Die verplichting houdt in dat de bedrijfsrevisoren bepaalde specifieke taken uitvoeren in het kader van het toezicht dat de Nationale Bank van België op die instellingen uitoefent. Zonder afbreuk te doen aan de gebruikelijke taak op het gebied van het vennootschaps- en verenigingsrecht die in voorkomend geval aan de commissaris is opgedragen voor de controle van de jaarrekening en de geconsolideerde jaarrekening, heeft deze norm betrekking op die verschillende aspecten van de medewerking aan het prudentieel toezicht; (c) <i>toezichthouder</i>: de Nationale Bank van België zoals bedoeld in de wet van 22 februari 1998 tot vaststelling van het organiek statuut van de Nationale Bank van België of, wat de kredietinstellingen, de financiële holdings en de gemengde financiële holdings betreft, de Nationale Bank van België of de Europese Centrale Bank, volgens de bevoegdheidsverdeling vastgelegd door of krachtens Verordening (EU)	A6. Voor de begrippen die niet in deze norm worden gedefinieerd, wordt verwezen naar de wettelijke en reglementaire definities, met name de definities die zijn opgenomen in de teksten van de wetten op het toezicht op de financiële instellingen die aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België zijn onderworpen, en in de reglementen en circulaires van laatste die van toepassing zijn op de verschillende financiële instellingen.

nr. 1024/2013 van de Raad van 15 oktober 2013 waarbij aan de Europese Centrale Bank specifieke taken worden opgedragen betreffende het beleid inzake het prudentieel toezicht op kredietinstellingen;

- (d) *toezichtwetten*: de wetten die het statuut en het toezicht regelen van de instellingen onder toezicht en supervisie van de Nationale Bank van België. Voor sommige instellingen wordt het statuut en toezicht geregeld bij koninklijk besluit. De verwijzing in de norm slaat zowel op de wetten als op de besluiten die het statuut en het toezicht regelen van de financiële instellingen die onderworpen zijn aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België;
- (e) *instructies van de Nationale Bank van België*: deze instructies zijn met name opgenomen in circulaire NBB_2017_20 van 9 juni 2017 – *Medewerkingsopdracht van de erkende commissarissen* en in de specifieke circulaire gericht aan erkende bedrijfsrevisoren of elke andere (latere) circulaire van de toezichthouder met betrekking tot de medewerkingsopdracht van de erkende commissarissen;
- (f) *periodieke staten*: deze staten omvatten de tabellen die de financiële instellingen die zijn onderworpen aan het toezicht van de Nationale Bank (of in voorkomend geval van de Europese Centrale Bank) bezorgen volgens de instructies van de toezichthouder met het oog op het toezicht op hun financiële en prudentiële toestand, de naleving van de reglementaire normen en verplichtingen in uitvoering van de toezichtwetten, zowel op Belgisch als op Europees niveau, wanneer van toepassing. De periodieke staten van de verschillende soorten financiële instellingen die aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België zijn onderworpen, worden gespecificeerd in de instructies en circulaire van de Nationale Bank van België;
- (g) *IRAIF – IREFI*: l’Institut des Réviseurs Agréés pour les Institutions Financières of Instituut van de Revisoren Erkend voor de Financiële Instellingen;
- (h) *toepasselijk referentiestelsel*: alle wetteksten, circulaire, mededelingen, reglementen en instructies die de Nationale Bank van

België uitvaardigt in het kader van zijn prudentieel toezicht op de financiële instellingen die onder zijn supervisie staan en betreffende de opdrachten van de erkende bedrijfsrevisor.

- (i) *interne controle*: in zijn instructies bepaalt de Nationale Bank van België dat de instelling moet beschikken over een solide en passende regeling voor de bedrijfsorganisatie, waaronder bijvoorbeeld toezichtmaatregelen vallen, om een doeltreffend en voorzichtig beleid van de instelling te garanderen. Wat haar administratieve en boekhoudkundige organisatie betreft, dient iedere instelling een systeem van interne controle te organiseren dat een redelijke mate van zekerheid verschaft dat:
- (i) de bedrijfsvoering geordend en voorzichtig gebeurt met afgelijnde doelstellingen;
 - (ii) de ingezette middelen economisch en efficiënt gebruikt worden;
 - (iii) de risico's gekend zijn en afdoende beheerst worden ter bescherming van het vermogen;
 - (iv) de financiële en beheersinformatie integer en betrouwbaar is;
 - (v) de wetten en reglementen en de algemene beleidslijnen, plannen en interne voorschriften nageleefd worden.

V. Vereisten en toepassingsmodaliteiten

V.1. Gemeenschappelijke bepalingen voor de opdrachten waarop deze norm betrekking heeft

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
13. De erkende bedrijfsrevisor moet de deontologische vereisten naleven zoals die worden omschreven door de wet van 7 december 2016 tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren, onder meer de vereisten over onafhankelijkheid.	
14. De erkende bedrijfsrevisor moet een kwaliteitscontrolesysteem opzetten om ervoor te zorgen dat de verschillende aspecten van zijn medewerkingsopdracht aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België worden uitgevoerd overeenkomstig de vereisten van de wettelijke en reglementaire bepalingen en inzake de rapportering aan de toezichthouder.	
15. De erkende bedrijfsrevisor moet de normen van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren naleven: <i>Algemene norm van toepassing op alle opdrachten toevertrouwd door een onderneming aan de bedrijfsrevisor</i> (Belgisch Staatsblad van 20 maart 2020 – pagina 16 525).	
16. Deze specifieke norm heeft uitsluitend betrekking op de medewerkingsopdracht van de erkende bedrijfsrevisoren aan het prudentieel toezicht dat door de Nationale Bank van België wordt uitgeoefend, en is van toepassing zonder afbreuk te doen aan de norm van 12 maart 2019 – <i>Norm tot wijziging van de norm van 10 november 2009 (herzien in 2018) inzake de toepassing in België van de ISA's (gecoördineerde versie op 10 maart 2021)</i> (par. A7).	A7. Overeenkomstig de norm van de Instituut van de Bedrijfsrevisoren inzake de toepassing van de ISA's en ISRE in België. Deze normen zijn van toepassing op de uitvoering door de erkende bedrijfsrevisor van zijn medewerkingsopdracht aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België inzake het beperkt nazicht en de controle van de periodieke staten.
17. Overeenkomstig artikel 21 van de wet van 7 december 2016 tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren moeten de erkende bedrijfsrevisor en zijn cliënt (de financiële instelling die hij controleert) een opdrachtbrief opstellen voorafgaand aan de uitvoering van elke opdracht.	A8. De algemene norm die van toepassing is op elke opdracht die een financiële instelling toevertrouwt aan de erkende bedrijfsrevisor bevat onder meer vereisten voor de aanvaarding van de opdracht (met inbegrip van de opdrachtbrief), de documentatie van de opdracht en de inhoud van het verslag dat het controleoordeel van de erkende bedrijfsrevisor over de financiële staten bevat.

De erkende bedrijfsrevisor moet in de opdrachtbrief, in het door de algemene norm voorgeschreven deel betreffende de verantwoordelijkheid van de effectieve leiding en/of het bestuursorgaan, de verplichting van die leiding/dat bestuur opnemen om de bedrijfsrevisor onmiddellijk te waarschuwen over alle tekortkomingen, onregelmatigheden en inbreuken die zij/hij bij de financiële instelling zou hebben vastgesteld (Zie VII. Signaalfunctie) (par. A8 en A9).	A9. De erkende bedrijfsrevisoren, de financiële instellingen en de Nationale Bank van België zorgen ervoor dat ze een communicatiesysteem opzetten dat een snelle en efficiënte informatiestroom garandeert.
18. De erkende bedrijfsrevisor moet het referentiestelsel naleven dat van toepassing is op de financiële instellingen waarvoor hij/zij meewerkt aan het prudentieel toezicht dat wordt uitgeoefend door de Nationale Bank van België.	
19. De erkende bedrijfsrevisor moet zijn schriftelijke verslagen opstellen binnen de door de Nationale Bank van België vastgestelde termijnen. Na afloop van zijn opdracht stelt de erkende bedrijfsrevisor een omstandig verslag op. Dat verslag moet worden opgesteld overeenkomstig de instructies van de Nationale Bank van België.	
20. Doorheen zijn volledige medewerkingsopdracht aan het prudentieel toezicht dat wordt uitgeoefend door de Nationale Bank van België moet de erkende bedrijfsrevisor zich vergewissen van de naleving van de wettelijke bepalingen die zijn vastgelegd in de toezichtwetten en van de reglementaire bepalingen die van toepassing zijn op de verschillende types financiële instellingen die onder het toezicht van de Nationale Bank van België staan, en met de Nationale Bank van België communiceren overeenkomstig wat in deze norm wordt gespecificeerd.	
21. De erkende bedrijfsrevisor moet alle opdrachten die door deze norm worden beoogd plannen en uitvoeren en moet zijn professionele oordeelsvorming toepassen bij het plannen en uitvoeren van de vereisten van de opdracht (par. A10 tot A12).	A10. De aard, het tijdschema en de omvang van de door de erkende bedrijfsrevisor uit te voeren werkzaamheden zijn afhankelijk van zijn professionele oordeelsvorming. Professionele oordeelsvorming wordt omgeschreven door ISA 200 – <i>‘Algehele doelstellingen van de onafhankelijke auditor, alsmede het uitvoeren van een controle overeenkomstig de International Standards on Auditing’</i>. A11. Professionele oordeelsvorming is essentieel voor de goede uitvoering van de opdracht. De reden hiervoor is dat de interpretatie van de betreffende

	deontologische regels en relevante normen, en de weloverwogen beslissingen die doorheen gehele opdracht moeten worden genomen, niet mogen worden gedaan of genomen zonder te steunen op relevante opleiding, kennis en ervaring met betrekking tot de feiten en omstandigheden. A12. Professionele oordeelsvorming moet worden toegepast tijdens het gehele verloop van de opdracht. Zij dient tevens op een passende wijze te worden gedocumenteerd.
22. Vóór elke opdracht bezorgt de erkende bedrijfsrevisor aan de Nationale Bank van België de voorafgaande inlichtingen voor zijn nazichtwerkzaamheden van de periodieke staten van de financiële instelling voor het beschouwde jaar. Die voorafgaande informatie wordt bezorgd in aanvulling op hun verslagen over de periodieke staten, de beoordeling van de interne controlemaatregelen, de andere verslagen en de <i>signaalfunctie</i>. Die voorafgaande informatie wordt gespecificeerd in de instructies van de Nationale Bank van België en varieert naargelang de aard en het type van financiële instelling. De informatie omvat met name: (a) het auditplan; (b) de personen die meewerken aan de uitvoering van de opdracht van de erkende bedrijfsrevisor; (c) het geplande urenbudget voor de opdracht en in het bijzonder de geplande tijd voor de erkende bedrijfsrevisor(en); (d) de inschakeling van externe deskundigen; (e) het gebruik van het werk van de interne auditor bij de controle van de periodieke staten; (f) de gegevens van de persoon die verantwoordelijk is voor de kwaliteit binnen het kantoor waartoe de erkende bedrijfsrevisor behoort; (g) de gehanteerde materialiteitsniveaus; (h) de specifieke risico's van de financiële instelling die een wezenlijke impact hebben op het nazicht van de periodieke staten;	

(i) een tijdschema voor de auditprocedures die zullen worden toegepast; (j) de maatregelen die zouden worden genomen indien er fraude gedetecteerd wordt. De voorafgaande informatie moet worden geactualiseerd indien er zich belangrijke wijzigingen voordoen en tijdig aan de Nationale Bank worden gerapporteerd. Deze informatie wordt ook opgevolgd en, indien nodig, bijgewerkt in het verslag/de verslagen van de erkende bedrijfsrevisor over de periodieke staten aan het einde van het eerste halfjaar van het boekjaar en/of aan het einde van het boekjaar.	
23. Bij de aanvang van elke opdracht stelt de erkende bedrijfsrevisor een auditplan op waarin de aard, de omvang en het tijdschema van de uit te voeren werkzaamheden worden vermeld voor de controle / het beperkt nazicht van de periodiek staten. De erkende bedrijfsrevisor legt dit plan voor aan de Nationale Bank van België voordat hij overgaat tot het nazicht van de periodieke staten. In het auditplan worden de risico's die in het kader van het nazicht van de periodieke overzichten zijn vastgesteld nauwkeurig beschreven en wordt de nadruk gelegd op de specifieke kenmerken en risico's van de betrokken financiële instelling. Dit auditplan moet een duidelijk en volledig beeld geven van de geplande werkzaamheden. Het verdient aanbeveling om contact op te nemen met de Nationale Bank van België alvorens het auditplan af te ronden, om er zeker van te zijn dat alle belangrijke aandachtspunten voldoende aan bod komen in het plan, zonder dat dit evenwel een formele validatie van het auditplan door de Nationale Bank van België impliceert.	
24. Verder bevat deze norm een aantal aanbevelingen aan de erkende bedrijfsrevisoren met betrekking tot de materialiteit gebruikt bij de controle en/of nazicht en de beoordelingsopdrachten van de periodieke staten.	
25. Afhankelijk van de aard van de opdracht en de specifieke kenmerken van financiële instellingen, moet het specifieke materialiteitsniveau worden aangepast aan de behoeften van de opdracht (zie hieronder).	

26. De erkende bedrijfsrevisor moet een schriftelijke bevestiging vragen van de financiële instellingen: (a) dat zij de erkende bedrijfsrevisor alle informatie hebben verstrekt die de partijen passend en relevant achten voor de opdracht; (b) die de getrouwheid van de aan de erkende bedrijfsrevisor verstrekte informatie bevestigt.	
27. Indien de auditor het, in aanvulling op die vereiste bevestigingen, noodzakelijk acht één of meer andere schriftelijke bevestigingen te verkrijgen ter onderbouwing van andere controle-informatie die relevant is voor de informatieverstreking voor de opdracht, moet de erkende bedrijfsrevisor over deze punten andere schriftelijke bevestigingen vragen (par. A13).	A13. De erkende bedrijfsrevisor vraagt aan de effectieve leiding, het directiecomité en/of het bestuursorgaan (eventueel via het auditcomité) van de financiële instelling die hij controleert, schriftelijke bevestigingen die specifiek betrekking hebben op de naleving van de reglementaire en wettelijke bepalingen en de circulaire en reglementen van de Nationale Bank van België en op de vereisten die hij/zij toepast in het kader van zijn/haar medewerkingsopdracht aan het prudentieel toezicht dat door de Nationale Bank van België wordt uitgeoefend. De volgende punten zouden het voorwerp kunnen uitmaken van een schriftelijke bevestiging (niet-limitatieve opsomming): (a) bevestiging dat alle tekortkomingen, onregelmatigheden en inbreuken die binnen de financiële instelling werden vastgesteld, onmiddellijk werden meegedeeld aan de erkende bedrijfsrevisor en, in voorkomend geval, aan de Nationale Bank van België; (b) bevestiging dat de periodieke staten zoals ze zijn opgesteld, voldoen aan de vereisten van het toepasselijke referentiestelsel; (c) bevestiging van de naleving van de toezichtwetten en het toepasselijke referentiestelsel met betrekking tot de administratieve en boekhoudkundige organisatie, interne controle, risicobeheer, compliance enz.

28. De datum van de schriftelijke bevestigingen van de effectieve leiding moet zo dicht mogelijk bij de datum van het verslag/de verslagen van de erkende bedrijfsrevisor liggen, maar mag niet na die datum liggen.	
29. De erkende bedrijfsrevisor moet uiterlijk zestig dagen na de datum van ondertekening van het verslag documentatie afsluiten over de opdracht ter staving van zijn verslag(en) aan de Nationale Bank van België. De documentatie moet toereikend en geschikt zijn om een ervaren erkende bedrijfsrevisor, die voorheen niet bij de opdracht betrokken was in staat te stellen om inzicht te verwerven in: (a) de aard, timing en omvang van de werkzaamheden die zijn uitgevoerd overeenkomstig deze norm en de van toepassing zijnde wettelijke en reglementaire vereisten; (b) de resultaten van de uitgevoerde werkzaamheden en de verkregen controle-informatie; (c) significante aangelegenheden die voortgekomen zijn uit de opdracht, de conclusies en/of bevindingen waartoe ze hebben geleid en significante professionele oordeelsvormingen die zijn toegepast om tot die conclusies en/of bevindingen te komen.	
30. De erkende bedrijfsrevisor deelt de aandachtspunten mee die, op basis van zijn professionele oordeelsvorming, aan de Nationale Bank van België moeten worden gerapporteerd. Het verdient aanbeveling dat de erkende bedrijfsrevisor als communicatiekanaal met de toezichthouder hanteert: (a) alle regelmatige vergaderingen met de Nationale Bank van België, zoals jaarlijkse of halfjaarlijkse gesprekken, besprekingen over het auditplan of andere vergaderingen;	

(b) de periodieke halfjaarlijkse of jaarlijkse verslagen over de prudentiële periodieke staten of over de beoordeling van de interne controle (routinematige rapporteringen). voor zover deze punten niet kunnen worden gelijkgesteld met specifieke gevallen die onder de ‘<i>signaalfunctie</i>’ moeten worden gerapporteerd. In geval van gebruik van de ‘<i>signaalfunctie</i>’ bepaalt de erkende bedrijfsrevisor op basis van zijn professionele oordeelsvorming op welke wijze hij de Nationale Bank van België zal waarschuwen (mondeling of schriftelijk) (zie hierna). Tenslotte ziet de erkende bedrijfsrevisor erop toe dat een periodiek contactpunt wordt onderhouden met de Nationale Bank van België om de verschillende belangrijke onderwerpen te bespreken en met name om de toezichthouder de mogelijkheid te bieden zijn eigen aandachtspunten naar voren te brengen.	
31. Bij de opstelling van zijn verslagen aan de toezichthouder zorgt de erkende bedrijfsrevisor ervoor dat hij alle informatie vermeldt die in de instructies van de toezichthouder is opgenomen. De bedrijfsrevisor moet zijn verslagen opstellen aan de hand van de in punt IX. <i>Modelverslagen</i> opgenomen modelverslagen van deze norm (par. A14 tot A16). De bedrijfsrevisor zorgt ervoor dat de modelverslagen die in deze norm zijn opgenomen aangepast zijn aan de bijzonderheden en specifieke kenmerken en aan de specifieke instructies van de Nationale Bank van België die van toepassing zijn op het type financiële instelling waarvoor hij zijn verslagen opstelt.	A14. De modelverslagen die zijn opgenomen in punt IX. Modelverslagen van deze norm hebben betrekking op het beperkt nazicht van de periodieke staten aan het einde van het eerste halfjaar van het boekjaar, de controle van de periodieke staten aan het einde van het boekjaar en het beoordelingsverslag van de interne controlemaatregelen. A15. De erkende bedrijfsrevisor zorgt ervoor dat zijn werkzaamheden en zijn verslagen zijn aangepast aan het type van financiële instelling die hij controleert. Hij richt zich naar de specifieke instructies van de Nationale Bank van België met betrekking tot de inhoud van zijn verslagen, de referenties naar de toezichtwetten en de specifieke bevestigingen die de Nationale Bank van België vereist voor elk type financiële instelling dat onder zijn toezicht staat. Bovendien kan de erkende bedrijfsrevisor zich richten naar de halfjaarlijkse actualiseringen van de modelverslagen die aan het einde van het eerste halfjaar en aan het einde van het boekjaar op de website van IRAIF – IREFI worden gepubliceerd.

	A16. Deze modelverslagen dienen slechts ter illustratie. Het is immers onmogelijk om alle feiten te beschrijven waarmee de erkende bedrijfsrevisoren rekening moeten houden bij het opstellen van hun verslagen. De erkende bedrijfsrevisoren moeten hun professionele oordeelsvorming gebruiken om te bepalen welk soort oordeel zij zullen uitbrengen, rekening houdend met de bijzondere omstandigheden van de entiteit in kwestie, en welke aanvullende vermeldingen zij in hun verslagen zullen opnemen.
32. Wanneer een wijziging van de inhoud van de verslagen noodzakelijk is ten gevolge van (i) wijzigingen in het controlekader of (ii) wijzigingen in de algemene auditnormen of (iii) in het licht van circulaire en/of instructies van de Nationale Bank van België, worden deze modelverslagen halfjaarlijks herzien en opgenomen in een mededeling die op de website van IRAIF – IREFI wordt gepubliceerd ter attentie van de erkende bedrijfsrevisoren.	

V.2. Begrip van materieel belang en materialiteit

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
33. ISA 320 <i>‘Materialiteit bij de planning en uitvoering van een controle’</i> behandelt de toepassing door de externe auditor van het begrip materialiteit bij de planning en de uitvoering van een controle van financiële staten. Deze norm is <i>mutatis mutandis</i> van toepassing op het beperkt nazicht en de controle van de periodieke staten (par. A17).	A17. Het IREFI heeft het begrip materialiteit en de signaalfunctie ook behandeld in het bericht op zijn website over nota 2019/07 van 9 augustus 2019 <i>‘Nota’s over materialiteit en de signaalfunctie’</i> .
34. ISA 450 <i>‘Evaluatie van tijdens de controle geïdentificeerde afwijkingen’</i> verduidelijkt hoe het begrip materialiteit wordt gehanteerd bij het evalueren van het effect van de bij de controle geïdentificeerde afwijkingen en van eventuele niet-gecorrigeerde afwijkingen op de financiële staten of in het kader van deze norm op de periodieke staten.	
35. De vaststelling van de materialiteitsdrempel hangt af van de professionele oordeelsvorming van de erkende bedrijfsrevisor en wordt beïnvloed door zijn perceptie van de behoeften aan financiële en prudentiële informatie van	

de gebruikers van de financiële en prudentiële staten. In dit verband kan de erkende bedrijfsrevisor redelijkerwijs aannemen dat gebruikers: (a) een redelijke kennis hebben van de activiteiten en van boekhouding, en dat ze bereid zijn de informatie in de financiële staten met een redelijke mate van toewijding te bestuderen; (b) begrijpen dat de periodieke staten worden opgesteld, gepresenteerd en gecontroleerd overeenkomstig materialiteitsniveaus; (c) de onzekerheden erkennen die inherent zijn aan de waardering van bepaalde bedragen op basis van schattingen, beoordelingen en het in aanmerking nemen van toekomstige gebeurtenissen; en (d) redelijke (economische/prudentiële) beslissingen nemen op basis van de informatie in de periodieke staten.	
36. Bij het uitvoeren van een nazicht of een controle van de periodieke staten zijn de algemene doelstellingen van de auditor het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid dat de periodieke staten als geheel geen afwijking van materieel belang bevatten als gevolg van fraude of van fouten, waardoor de auditor in staat wordt gesteld om een oordeel tot uitdrukking te brengen over de vraag of de periodieke staten in alle van materieel belang zijnde opzichten in overeenstemming zijn met een van toepassing zijnde stelsel inzake financiële verslaggeving; te rapporteren over de financiële staten en te communiceren zoals vereist is op grond van de internationale controlestandaarden (<i>International Standards on Auditing – ISA</i>) op basis van de conclusies van zijn werkzaamheden. De erkende bedrijfsrevisor verkrijgt deze redelijke mate van zekerheid door het verzamelen van voldoende en geschikte controle-informatie om het controlerisico tot een aanvaardbaar laag niveau terug te brengen.	
37. De materialiteitsbegrippen zijn van toepassing op de controle van de financiële staten van financiële instellingen (privaatrechtelijke opdracht). Die begrippen zijn '<i>mutatis mutandis</i>' van toepassing op de controle en/of het beperkt nazicht van de periodieke staten (publiekrechtelijke opdracht).	

De bepaling van de materialiteitsdrempels die bij de controle van periodieke staten wordt gehanteerd, is identiek voor de controle van financiële staten. De erkende bedrijfsrevisor moet zich richten naar ISA 320 – <i>Materialiteit bij de planning en uitvoering van een controle</i> en gebruik maken van zijn professionele oordeelsvorming om die materialiteitsdrempels te bepalen. De gebruikte materialiteitsdrempels moeten worden aangepast aan de specifieke kenmerken van de financiële instellingen die onder het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België vallen.	
38. In het kader van zijn <i>reporting</i> aan de Nationale Bank van België moet de erkende bedrijfsrevisor de criteria detailleren en verantwoorden die in aanmerking worden genomen om de materialiteitsdrempels te bepalen die worden gebruikt voor de controle van de prudentiële <i>reporting</i>. Die informatie dient als ondersteuning voor de erkende bedrijfsrevisor bij de besprekingen met de Nationale Bank van België over specifieke dossiers. Tijdens zijn contacten met de diensten van de Nationale Bank van België bespreekt hij bijgevolg het in aanmerking genomen materialiteitsniveau. De materialiteitsdrempels die worden toegepast bij het halfjaarlijks nazicht en de controle van de periodieke staten moeten door de erkende bedrijfsrevisor worden meegedeeld in zijn verslagen aan de Nationale Bank van België en vóór de aanvang van zijn werkzaamheden in de voorafgaande informatie die aan de Nationale Bank van België moet worden meegedeeld, overeenkomstig de instructies van die laatste (zie hierboven).	

V.3. Controle van de periodieke staten

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
39. De erkende bedrijfsrevisor moet zijn vereisten en zijn verslag(en) aanpassen aan de specifieke kenmerken van de financiële instelling waarvoor hij meewerkt aan het door de Nationale Bank van België uitgeoefende prudentiële toezicht, aan het boekhoudkundige en/of prudentiële referentiestelsel en/of aan de toepasselijke wettelijke en reglementaire bepalingen.	

40. Gezien de specifieke aard van de boekhoudkundige en prudentiële referentiestelsels die van toepassing zijn op de verschillende financiële instellingen die aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België zijn onderworpen, moet de erkende bedrijfsrevisor bijzondere aandacht besteden aan de naleving van die stelsels en aan de relevantie, de volledigheid en de tijdigheid van de informatie die aan de Nationale Bank van België wordt verstrekt in het kader van de prudentiële <i>reporting</i>.	
41. Bij de controle (beperkt nazicht en/of audit) van de periodieke staten moet de erkende bedrijfsrevisor bij het bepalen van zijn auditstrategie en de planning van zijn opdracht overeenkomstig de ISA's aandacht blijven besteden aan de aspecten die moeten worden behandeld volgens de instructies van de Nationale Bank van België (par. A18). In dit verband moet hij/zij tijdens de gehele opdracht alle van materieel belang zijnde aangelegenheden in overweging nemen en zijn/haar professionele oordeelvorming gebruiken om de vereiste en voldoende controle-informatie te verkrijgen en het werkprogramma waar nodig aan te passen.	A18. De instructies van de Nationale Bank van België verduidelijken wat wordt bedoeld met periodieke staten voor de verschillende financiële instellingen die onder zijn toezicht staan.
42. Bij het identificeren en inschatten van de risico's op een afwijking van materieel belang en het inspelen op de ingeschatte risico's met betrekking tot bepaalde elementen van de periodieke staten van de financiële instellingen, moet de erkende bedrijfsrevisor voldoende en geschikte bevestigende controle-informatie verzamelen.	
43. Indien de erkende bedrijfsrevisor het nodig acht de aandacht van de Nationale Bank van België te vestigen op een bepaald onderwerp van de periodieke staten dat naar zijn oordeel van zo'n groot belang is dat het essentieel is voor het begrijpen van de periodieke staten moet hij een paragraaf ter benadrukking van bepaalde aangelegenheden opnemen in zijn beoordelingsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met ISRE 2410 – <i>Beoordeling van tussentijdse financiële informatie uitgevoerd door de onafhankelijke auditor van de entiteit</i> of in zijn controleverslag over de periodieke staten aan het einde van het boekjaar overeenkomstig ISA 706 – <i>Paragrafen ter benadrukking van bepaalde aangelegenheden en paragrafen inzake overige aangelegenheden</i> (Herzien).	

V.4. Beoordeling van de periodieke staten per einde eerste halfjaar

V.4.1. Opdracht

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
44. De toezichtwetten bepalen dat de erkende bedrijfsrevisoren bij de Nationale Bank van België verslag dienen uit te brengen over de resultaten van de beoordeling van de periodieke staten per einde eerste halfjaar. De periodieke staten per einde eerste halfjaar worden toegelicht in de richtlijnen van de Nationale Bank van België (par. A19).	A19. De erkende bedrijfsrevisoren moeten er bij de uitvoering van het beperkt nazicht van de periodieke staten per einde halfjaar op toezien dat de werkzaamheden, voor zover van toepassing, alle procedures omvatten die de erkende bedrijfsrevisoren noodzakelijk achten en die zij moeten uitvoeren overeenkomstig de instructies van de Nationale Bank van België, met inbegrip van deze die betrekking hebben op de opstelling van bepaalde tabellen van de periodieke staten per einde halfjaar die van belang zijn voor de opvolging door de toezichthouder van de naleving van het eigenvermogensbesluit of andere bestanddelen van de prudentiële reporting, afhankelijk van het type financiële instelling.

V.4.2. Vereisten voor de uitvoering van de beoordeling (beperkt nazicht) en voor het verslag van de erkende bedrijfsrevisor

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
45. De beoordeling van de periodieke staten per einde eerste halfjaar waarvan sprake in de toezichtwetten dient te worden uitgevoerd overeenkomstig de internationale standaard voor beoordelingsopdrachten 2410 - <i>Beoordeling van tussentijdse financiële informatie, uitgevoerd door de onafhankelijke auditor van de entiteit</i> en de richtlijnen van de Nationale Bank van België.	
46. In zijn beoordelingsverslag aan de Nationale Bank van België deelt de erkende bedrijfsrevisor de resultaten van zijn beperkt nazicht mee en neemt hij een conclusie op waarin hij bevestigt dat hij geen kennis heeft van feiten die erop zouden wijzen dat de per einde van het eerste halfjaar afgesloten periodieke staten niet in alle materiële opzichten zijn opgesteld overeenkomstig de geldende instructies van de Nationale Bank van België (<i>negatief geformuleerde verklaring</i>).	

47. De erkende bedrijfsrevisor moet, overeenkomstig de toezichtwetten en de instructies van de Nationale Bank van België, ook bevestigen: (a) dat de per einde van het eerste halfjaar afgesloten periodieke staten, wat de boekhoudkundige gegevens betreft, in alle materiële opzichten in overeenstemming zijn met de boekhouding en de inventarissen, in die zin dat ze volledig zijn, dat wil zeggen dat ze alle gegevens bevatten die voorkomen in de boekhouding en de inventarissen op basis waarvan ze zijn opgesteld, en dat ze juist zijn, dat wil zeggen dat zij precies overeenstemmen met de boekhouding en de inventarissen op basis waarvan zij zijn opgesteld (<i>positief geformuleerde verklaring</i>) (par. A20); (b) dat hij geen kennis heeft van feiten die erop zouden wijzen dat de per einde van het eerste halfjaar afgesloten periodieke staten niet zijn opgesteld overeenkomstig de boekhoudkundige en waarderingsregels die bij de opstelling van de jaarrekening van het vorige boekjaar zijn gehanteerd (<i>negatief geformuleerde verklaring</i>).	A20. De begrippen '<i>juist</i>' en '<i>volledig</i>' worden toegelicht in de verschillende toepasselijke toezichtwetten. De erkende bedrijfsrevisor moet zich richten naar die toezichtwetten en naar de instructies van de Nationale Bank op dit gebied.
48. Voor wat betreft de bijkomende bevestiging met betrekking tot de overeenstemming tussen de periodieke staten en de boekhouding en de inventarissen voorzien de toezichtwetten dat de erkende bedrijfsrevisoren een positief geformuleerde verklaring tot uitdrukking brengen per einde halfjaar.	
49. Voor wat de naleving van de boeking- en waarderingsregels voor de opstelling van de jaarrekening met betrekking tot het laatste boekjaar, betreft voorzien de toezichtwetten dat de erkende bedrijfsrevisoren per einde halfjaar een negatief geformuleerde verklaring tot uitdrukking brengen.	
50. In de instructies van de Nationale Bank van België kan worden bepaald dat de erkende bedrijfsrevisoren bijkomende bevestigingen moeten afgeven betreffende de opstelling van bepaalde tabellen van de halfjaarlijkse periodieke staten die van belang zijn in het kader van de opvolging door de toezichthouder van de naleving van het eigenvermogensbesluit of andere reglementen en types van tabellen. Daartoe moeten de erkende bedrijfsrevisoren de controlewerkzaamheden uitvoeren die zij op grond van hun professionele oordeelsvorming nodig achten.	

51. Ten slotte zal de erkende bedrijfsrevisor in zijn / haar verslag de onderwerpen opvolgen: (a) die de NBB hem / haar, in het kader van zijn frequente contacten met de diensten van de NBB, expliciet gevraagd heeft op te volgen; (b) die de NBB via de omzendbrief van het Instituut van Revisoren Erkend voor Financiële Instellingen ('IREFI') aan de erkende bedrijfsrevisoren als aandachtspunten heeft overgemaakt, en waarvoor het IREFI in zijn omzendbrief mededeelt dat deze expliciet dienen opgevolgd te worden; (c) die de NBB via de omzendbrief van het Instituut van Revisoren Erkend voor Financiële Instellingen ('IREFI') aan de erkende bedrijfsrevisoren als aandachtspunten heeft overgemaakt, en waarvoor het IREFI in zijn omzendbrief mededeelt dat deze niet expliciet dienen opgevolgd te worden, maar waarvan de erkende revisor oordeelt dat er <i>in casu</i> specifieke opvolging vereist is.	
52. De paragrafen hieronder hernemen een aantal sleutelementen dewelke, in overeenstemming met ISRE 2410 – <i>Beoordeling van tussentijdse financiële informatie uitgevoerd door de onafhankelijke auditor van de entiteit</i>, en de circulaire van de Nationale Bank van België inzake de medewerkingsopdracht van de erkende bedrijfsrevisoren, dienen te worden opgenomen in het verslag: (a) het verslag wordt geadresseerd aan de NBB en in de titel dient te worden verwezen naar het artikel van de toezichtwet in toepassing waarvan het verslag werd opgesteld; (b) de periodieke staten per einde halfjaar waarop de beoordeling betrekking heeft dienen te worden geïdentificeerd, bij voorkeur mits verwijzing naar de unieke XBRL-code(s) van de periodieke staten waarop de beoordeling en de procedures met betrekking tot de bijkomende bevestigingen werden uitgevoerd; (c) conform ISRE 2410 dient het verslag alle elementen vereist door voorgaande standaard te bevatten. In het bijzonder dient het verslag de verantwoordelijkheden van de effectieve leiding van de instelling	

inzake het opstellen van de periodieke staten en van de erkend revisor inzake de beoordeling van de periodieke staten te beschrijven; (d) het verslag vermeldt uitdrukkelijk dat de beoordeling werd uitgevoerd overeenkomstig deze specifieke norm en dat de reikwijdte van een beoordeling aanzienlijk geringer is dan die van een controle uitgevoerd in overeenstemming met de ISA-standaarden; (e) het verslag dient eveneens de vermelding dat het enkel bestemd is voor gebruik door de NBB in het kader van de medewerkingsopdracht van de erkend revisoren aan het prudentieel toezicht te bevatten; (f) specifieke bevindingen inzake datakwaliteit die de erkend bedrijfsrevisor vaststelt als deel van zijn werkzaamheden worden aan de NBB gerapporteerd.	
--	--

V.5. Controle van de Periodieke Staten per einde Boekjaar

V.5.1. Opdracht

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
53. De toezichtwetten bepalen dat de erkende bedrijfsrevisoren verslag dienen uit te brengen bij de Nationale Bank van België over de resultaten van de controle van de periodieke staten per einde boekjaar.	

V.5.2. Vereisten voor de uitvoering van de controle van de periodieke staten per einde boekjaar en voor het verslag van de erkende bedrijfsrevisor

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
54. De controle van de periodieke staten waarvan sprake in de toezichtwetten dient te worden uitgevoerd overeenkomstig de Internationale Controlestandaarden (International Standards on Auditing), de ISA's, waaronder ISA 800 - <i>"Speciale overwegingen - Controles van financiële overzichten die zijn opgesteld in overeenstemming met stelsels voor</i>	A21. De norm van 10 november 2009 (herzien in 2018) inzake de toepassing in België van internationale controlestandaarden (ISA's), gecoördineerd op 10 maart 2021, somt de internationale controlestandaarden (ISA's) op die in België van toepassing zijn.

<i>bijzondere doeleinden") en de richtlijnen van de Nationale Bank van België (par. A21).</i>	
55. De erkende bedrijfsrevisor moet zijn auditplan van de periodieke staten aan de Nationale Bank van België bezorgen overeenkomstig de instructies van de Nationale Bank van België op dat gebied (par. A22).	A22. De Nationale Bank van België heeft zijn verwachtingen opgenomen in de circulaire NBB_2019_08 van 3 april 2019 – <i>Verwachtingen inzake de redactie van het auditplan en het omstandig verslag</i> door de erkende bedrijfsrevisor. Daarnaast heeft het IREFI op zijn website de IREFI-nota 2019/05 van 18 april 2019 over dit onderwerp gepubliceerd.
56. De erkende bedrijfsrevisoren moeten er bij de uitvoering van de controle van de periodieke staten per einde boekjaar op toezien dat de werkzaamheden, voor zover van toepassing, alle procedures omvatten die de erkende bedrijfsrevisoren moeten uitvoeren overeenkomstig de instructies van de Nationale Bank van België en die ze vanuit professioneel oogpunt noodzakelijk achten, met inbegrip van de procedures die betrekking hebben op de opstelling van bepaalde tabellen van de periodieke staten die van belang zijn voor de opvolging van het eigenvermogensbesluit of van andere informatie die is opgenomen in de periodieke staten die ze moeten bevestigen.	
57. In zijn controleverslag aan de Nationale Bank van België deelt de erkende bedrijfsrevisor de resultaten van zijn controle mee en neemt hij een oordeel op waarin hij bevestigt dat de per einde van het boekjaar afgesloten periodieke staten in alle materiële opzichten werden opgesteld volgens de geldende instructies van de Nationale Bank van België (<i>positief geformuleerde verklaring</i>).	
58. Voor de periodieke staten per einde boekjaar delen de erkende bedrijfsrevisoren de resultaten van hun controle aan de toezichthouder mee door middel van een positieve verklaring: (a) ze bevestigen dat de periodieke staten, wat de boekhoudkundige gegevens betreft, in alle materiële opzichten in overeenstemming zijn met de boekhouding en de inventarissen, in die zin dat ze volledig zijn, dat wil zeggen dat ze alle gegevens bevatten die voorkomen in de boekhouding en de inventarissen op basis waarvan ze zijn opgesteld, en dat ze juist zijn, dat wil zeggen dat ze precies overeenstemmen met de	

boekhouding en de inventarissen op basis waarvan zij zijn opgesteld (<i>positief geformuleerde verklaring</i>); (b) ze bevestigen dat de periodieke staten werden opgesteld overeenkomstig de boekhoudkundige en waarderingsregels die bij de opstelling van de jaarrekening zijn gehanteerd (<i>positief geformuleerde verklaring</i>).	
59. Voor wat betreft de bijkomende bevestiging met betrekking tot de overeenstemming tussen de periodieke staten en de boekhouding en de inventarissen voorzien de toezichtwetten dat de erkende bedrijfsrevisoren een positief geformuleerde verklaring tot uitdrukking brengen per einde boekjaar.	
60. Voor wat de naleving van de boeking- en waarderingsregels voor de opstelling van de jaarrekening met betrekking tot het laatste boekjaar, betreft voorzien de toezichtwetten dat de erkende bedrijfsrevisoren per einde boekjaar een positief geformuleerde verklaring geven.	
61. In de instructies van de Nationale Bank van België kan worden bepaald dat de erkende bedrijfsrevisoren bijkomende bevestigingen moeten afgeven betreffende de opstelling van bepaalde tabellen van de periodieke staten in het kader van de opvolging van het eigenvermogensbesluit of andere tabellen van de periodieke staten. Daartoe moeten de erkende bedrijfsrevisoren procedures toepassen die zij vanuit professioneel oogpunt noodzakelijk achten.	
62. Ten slotte zal de erkende bedrijfsrevisor in zijn / haar verslag de onderwerpen opvolgen: (a) die de NBB hem / haar, in het kader van zijn frequente contacten met de diensten van de NBB, expliciet gevraagd heeft op te volgen; (b) die de NBB via de omzendbrief van het Instituut van Revisoren Erkend voor Financiële Instellingen ('IREFI') aan de erkende bedrijfsrevisoren als aandachtspunten heeft overgemaakt, en waarvoor het IREFI in zijn omzendbrief mededeelt dat deze expliciet dienen opgevolgd te worden; (c) die de NBB via de omzendbrief van het Instituut van Revisoren Erkend voor Financiële Instellingen ('IREFI') aan de erkende bedrijfsrevisoren	

als aandachtspunten heeft overgemaakt, en waarvoor het IREFI in zijn omzendbrief meedeelt dat deze niet expliciet dienen opgevolgd te worden, maar waarvan de erkende revisor oordeelt dat er <i>in casu</i> specifieke opvolging vereist is.	
63. Ook zal een verslag opgemaakt dienen te worden met de bijkomend te verstrekken informatie en in de structuur voorzien in de mededeling van de NBB ter zake (het “omstandig verslag”) waarvoor de Nationale Bank van België een model verslag heeft opgesteld in haar instructies aan de erkende bedrijfsrevisoren. Dit gebeurt al dan niet in eenzelfde verslag met de controleverklaring over de periodieke staten.	
64. De paragrafen hieronder hernemen de verschillende elementen dewelke, in overeenstemming met de Internationale Controlestandaarden (ISA’s) en de circulaire van de Nationale Bank van België inzake de medewerkingsopdracht van de erkende bedrijfsrevisoren, dienen te worden opgenomen in het verslag: (a) het verslag wordt geadresseerd aan de Nationale Bank van België en in de titel dient te worden verwezen naar het artikel van de toezichtwet in toepassing waarvan het verslag werd opgesteld; (b) de periodieke staten per einde boekjaar waarop de controle betrekking heeft dienen te worden geïdentificeerd, bij voorkeur mits verwijzing naar de unieke XBRL-code(s) van de periodieke staten waarop de controle en de procedures met betrekking tot de bijkomende bevestigingen werden uitgevoerd; (c) conform ISA 800 dient het verslag alle elementen vereist door voorgaande standaard te bevatten. In het bijzonder dient het verslag de verantwoordelijkheden van de effectieve leiding van de instelling inzake het opstellen van de periodieke staten en van de erkend revisor inzake de controle van de periodieke staten te beschrijven; (d) het verslag vermeldt uitdrukkelijk dat de controle werd uitgevoerd overeenkomstig deze specifieke norm, en dat het enkel bestemd is voor gebruik door de Nationale Bank van België in het kader van de	

medewerkingsopdracht van de erkend revisoren aan het prudentieel toezicht; (e) in het verslag voor (her)verzekeringsondernemingen dient expliciet de bevestiging te worden opgenomen dat de commissaris de werkprogramma's opgesteld door het Instituut van Revisoren Erkend voor Financiële Instellingen ('IREFI') heeft gebruikt en aangepast aan de specificiteiten van de gecontroleerde instelling; (f) specifieke bevindingen inzake datakwaliteit die de erkend revisor vaststelt als deel van zijn werkzaamheden worden aan de Nationale Bank van België gerapporteerd.	
--	--

V.6. Toepassingsgerichte aanwijzingen en overige verklarende informatie bij de beoordelings- en controleopdrachten

V.6.1. Organisatie van de interne controle en verklaring van de effectieve leiding

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
65. De effectieve leiding of het directiecomité, naargelang het geval, van de financiële instelling is verantwoordelijk voor het opstellen en de presentatie van de periodieke staten overeenkomstig de geldende instructies van de Nationale Bank van België, alsook voor de organisatie van een systeem van interne controle dat een redelijke mate van zekerheid verschaft over de betrouwbaarheid van het proces van financiële en prudentiële <i>reporting</i>.	
66. Die verantwoordelijkheid van de financiële instelling omvat bovendien: (a) het opzetten, het implementeren en het behouden van een interne controle die relevant is voor de opstelling en presentatie van de periodieke staten die geen afwijkingen van materieel belang bevatten die het gevolg zijn van fouten en/of fraude; (b) het maken van boekhoudkundige schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn;	

(c) de overeenstemming met de wetten en reglementen die van toepassing zijn op de financiële instelling.	
67. In overeenstemming met de toezichtwetten dient de effectieve leiding of het directiecomité, naar gelang, aan de Nationale Bank van België te verklaren dat: (a) de periodieke staten opgesteld werden conform de instructies van de Nationale Bank van België; (b) de periodieke staten in overeenstemming zijn met de boekhouding en de inventarissen; (c) zij het nodige heeft gedaan opdat de periodieke staten volgens de geldende richtlijnen van de NBB zijn opgemaakt; (d) de periodieke staten opgesteld zijn met toepassing van de boekings- en waarderingsregels voor de opstelling van, naar gelang, de jaarrekening of de jaarrekening met betrekking tot het laatste boekjaar. De erkende bedrijfsrevisor zal deze bevestiging dienen op te vragen. Indien de verklaring van de effectieve leiding een voorbehoud bevat zal de erkend bedrijfsrevisor de impact ervan op zijn / haar verslag dienen te evalueren.	
68. De beoordeling door de erkende bedrijfsrevisoren van het financiële verslaggevingsproces evenals de steekproefsgewijze afstemming tussen de periodieke staten en de boekhouding en de inventarissen hebben niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van het verslaggevingsproces, maar wel de bevestiging te onderbouwen dat de boekhoudkundige gegevens opgenomen in de periodieke staten in alle materieel belangrijke opzichten in overeenstemming zijn met de boekhouding en de inventarissen. De erkende bedrijfsrevisoren kunnen zich hierbij onder meer steunen op de resultaten van de beoordeling van het financiële verslaggevingsproces door de effectieve leiding of het directiecomité, naar gelang.	

V.6.2. Verwachtingen van de Nationale Bank van België betreffende de kwaliteit van de meegedeelde prudentiële en financiële gegevens

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
69. De erkende bedrijfsrevisor houdt als deel van zijn / haar werkzaamheden rekening met de verwachtingen van de Nationale Bank van België inzake de kwaliteit van de gerapporteerde prudentiële en financiële gegevens. De erkende bedrijfsrevisor houdt rekening met de aanbeveling van het IREFI inzake het uit te voeren werkprogramma rond datakwaliteit. Dit doet hij /zij door blijk te geven van een professioneel oordeel om rekening te houden met de specificiteiten van elke financiële instelling bij het gebruiken van dit werkprogramma (par. A23). Waar hij /zij beslist om bepaalde delen van het controleprogramma niet toe te passen, dient deze beslissing verantwoord te worden in de werkdossiers alsook in het verslag over de periodieke staten gericht aan de NBB (“<i>comply or explain</i>” principe). Waar de erkende bedrijfsrevisor een benadering toepast waarbij hij / zij steunt op de interne controlemaatregelen van de financiële instelling rapporteert hij / zij eventuele aandachtspunten die vastgesteld werden in het kader van zijn / haar werkzaamheden aan de Nationale Bank van België (hetzij rechtstreeks, hetzij via overmaking van een kopie van de management letter of de brief / rapportering aan het Auditcomité of de Raad van Bestuur ter zake).	A23. Het IREFI heeft het aanbevolen werkprogramma rond de kwaliteit van de financiële en prudentiële gegevens meegedeeld op zijn website via nota 2019/03 van 12 april 2019 ‘<i>Data Quality – Regulatory Reporting – Suggested Approach</i>’.

V.6.3. Standaardwerkprogramma's voor verzekeringsondernemingen

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
70. De controlewerkzaamheden van de erkende bedrijfsrevisoren over de periodieke staten van de (her)verzekeringsondernemingen zijn bij voorkeur gebaseerd op de standaard werkprogramma's die door het IREFI werden opgesteld en op periodieke basis worden geactualiseerd naar aanleiding van de implementatie van de Solvabiliteit II Richtlijn in de Belgische wetgeving. Het betreft in het bijzonder de volgende standaard werkprogramma's:	

- (a) AP Economical balance sheet
- (b) AP Best Estimate Life
- (c) AP Best Estimate Non-Life
- (d) AP Risk Margin
- (e) AP Own Funds
- (f) AP SCR – Overall SCR
- (g) AP SCR – Market risk
- (h) AP SCR – Counterparty Default risk
- (i) AP SCR – Insurance risk
- (j) AP MCR
- (k) AP Group reporting

Deze standaard werkprogramma's dienen weliswaar aangepast te worden aan de specifieke behoeften van de gecontroleerde (her)verzekeringsinstelling. Indien de erkende bedrijfsrevisoren zouden beslissen bepaalde delen van deze werkprogramma's niet te gebruiken in het kader van de controlewerkzaamheden, dan dient deze beslissing verantwoord te worden in de werkdossiers alsook in het verslag over de periodieke staten gericht aan de NBB ("comply or explain" principe).

V.7. Beperkingen in de uitvoering van de opdracht onder ISRE 2410 en de ISA's & Paragraaf "Andere aangelegenheden"

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
71. In geval van een beperking van de omvang van de opdracht ('scope limitation') moeten de erkende bedrijfsrevisoren deze beperking in hun verslag beschrijven overeenkomstig ISA 705 – <i>Aanpassingen van het oordeel in de controleverklaring van de onafhankelijke auditor</i> en de	

onzekerheden aangeven waartoe die beperking aanleiding heeft gegeven, en voor zover mogelijk, de reikwijdte ervan. Desgevallend nemen ze contact op met de Nationale Bank van België in het kader van de <i>'signaalfunctie'</i> (zie hieronder) om te informeren over deze beperking en de mogelijke gevolgen voor de bevestiging van de periodieke staten.	
72. De richtlijnen van de Nationale Bank van België bepalen onder meer dat voor de modelmatige aanpak -dit is de aanpak waarbij de instelling door middel van modellen rechtstreeks het vereiste reglementair eigen vermogen berekent of door middel van modellen die als input worden gebruikt voor de berekening van het vereiste reglementair eigen vermogen, de erkende bedrijfsrevisoren het model niet moeten valideren. De richtlijnen bepalen eveneens dat de controle van de naleving van de erkenningsvoorwaarden van de interne modellen zoals bepaald in de reglementaire normen niet onder de verantwoordelijkheid van de erkend revisor valt. Onder erkenningsvoorwaarden worden onder meer begrepen de initiële goedkeuring van de modellen, de opvolging van bepaalde kwalitatieve vereisten en de jaarlijkse herziening.	
73. In het geval dat de financiële instelling voor de berekening van haar vereisten inzake eigen vermogen of van het vereiste solvabiliteitskapitaal gebruik maakt van interne modellen of andere modellen (bijvoorbeeld voor kredietinstellingen, voor de <i>reporting</i> van tabel 90.30. over de aan de niet-handelsactiviteiten verbonden renterisico), neemt de erkende bedrijfsrevisor in zijn verslag(en) per einde eerste halfjaar en per einde boekjaar een paragraaf 'andere aangelegenheden' op overeenkomstig ISA 706 – <i>Paragrafen ter benadrukking van bepaalde aangelegenheden en paragrafen inzake overige aangelegenheden in de controleverklaring van de onafhankelijke auditor</i>. Hetzelfde geldt voor verzekeringsondernemingen voor bestuursdaden in de ziekteverzekeringstak overeenkomstig artikel 23 van de Gedelegeerde Verordening 2015/35 van 10 oktober 2014.	

VI. Beoordeling van de interne controlemaatregelen

VI.1. Opdracht

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
74. Diverse toezichtwetten bepalen dat de erkende bedrijfsrevisoren de interne controlemaatregelen die de financiële instellingen onder toezicht van de Nationale Bank van België hebben getroffen dienen te beoordelen en hun bevindingen ter zake aan de Nationale Bank van België dienen mede te delen.	
75. De Nationale Bank van België heeft de draagwijdte van de opdracht van de beoordeling van de interne controlemaatregelen van de erkende bedrijfsrevisoren nader omschreven in haar richtlijnen.	
76. De opdracht van de erkende bedrijfsrevisoren omvat naast de beoordeling van de interne controlemaatregelen eveneens, voor zover van toepassing, de beoordeling van de deugdelijkheid van de maatregelen die de financiële instellingen getroffen hebben ter vrijwaring van de tegoeden van de cliënten in toepassing van de toezichtwetten en de mededeling van hun bevindingen ter zake aan de Nationale Bank van België.	
77. De opdracht heeft tot doel de mededeling van bevindingen aan de Nationale Bank van België ingevolge de beoordeling van het geheel van de interne controlemaatregelen uitgewerkt: (a) om een redelijke mate van zekerheid te verschaffen over de betrouwbaarheid van de financiële en periodieke verslaggeving; (b) voor de beheersing van de operationele activiteiten; (c) voor zover van toepassing, ter vrijwaring van de tegoeden van de cliënten;	

(d) voor zover van toepassing, tot naleving van de wetten, besluiten en reglementen die op de bijkantoren van EER instellingen van toepassing zijn en waarvoor de Nationale Bank van België bevoegd is.	
78. De beoordeling van de interne controle kadert in de opdracht van de erkende bedrijfsrevisor met betrekking tot de periodieke staten en, naar gelang, de controle van de (geconsolideerde) jaarrekening of de certificatie van de openbaar gemaakte jaarlijkse boekhoudkundige gegevens van bijkantoren van kredietinstellingen.	
79. De opdracht omvat de compliance functie als onderdeel van een aangepaste organisatie maar de opdracht van de erkende bedrijfsrevisoren omvat niet het nagaan of de instelling het geheel van wetgevingen naleeft.	
80. De erkende bedrijfsrevisoren dienen het geheel van de interne controlemaatregelen te beoordelen die door de financiële instelling werden uitgewerkt: (a) om een redelijke mate van zekerheid te verschaffen over de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving; (b) gericht op de beheersing van de risico's verbonden aan de operationele activiteiten.	
81. De erkende bedrijfsrevisoren dienen na te gaan hoe de effectieve leiding of het directiecomité, naar gelang, er zich van vergewist heeft dat de beoordeling die zij heeft uitgevoerd, alsook de documentatie en het verslag die zij in dit verband heeft opgesteld beantwoorden aan de vereisten van de richtlijnen van de Nationale Bank van België inzake de beoordeling van het interne controlesysteem. De erkende bedrijfsrevisoren dienen in dit verband een kritische analyse uit te voeren van het verslag van de effectieve leiding of van het directiecomité, naar gelang, waarbij onderzocht wordt: (a) of het verslag van de effectieve leiding / het directiecomité weerspiegelt hoe de personen belast met de effectieve leiding te werk zijn gegaan bij het opstellen van hun verslag;	

(b) of het verslag ondersteund wordt door voldoende documentatie.	
82. De erkende bedrijfsrevisoren dienen minstens de in de richtlijnen van de Nationale Bank van België opgesomde procedures uit te voeren en dienen deze procedures te vervolledigen indien zij dit noodzakelijk achten en steunen hiervoor op het resultaat van hun professionele beoordeling. De erkende bedrijfsrevisoren dienen in hun rapportering duidelijk de aard aan te geven van de bijkomend uitgevoerde procedures evenals de relevante bevindingen die het resultaat zijn van deze bijkomende procedures.	
83. Voor zover van toepassing dienen de erkende bedrijfsrevisoren de deugdelijkheid van de maatregelen te beoordelen die de financiële instellingen getroffen hebben ter vrijwaring van de tegoeden van de cliënten in toepassing van de toezichtwetten. Deze beoordeling houdt in dat de erkende bedrijfsrevisoren dienen na te gaan of de financiële instelling de principes van een gezonde praktijk toepast betreffende de administratie van de financiële instrumenten en de erbij horende interne controleprocedures zoals nader toegelicht in circulaire van de Nationale Bank van België.	
84. Indien de erkende bedrijfsrevisor in het kader van de beoordeling van de interne controlemaatregelen op de werkzaamheden van een andere beroepsbeoefenaar steunt dient de erkende bedrijfsrevisor, voor zover wenselijk wordt geacht, gedetailleerde instructies op te stellen waarin hij onder meer duidelijke toelichtingen dient te verstrekken bij een aantal aspecten van het door de effectieve leiding of het directiecomité, naar gelang, uit te voeren beoordelingsproces, zoals beoordelingsmethodiek, de volledigheid van de criteria (inclusief eventuele lokale criteria), de documentatie en de kennis op lokaal niveau van de doelstellingen van de beoordelingsoefening.	
85. De verslaggeving van de effectieve leiding of het directiecomité, naar gelang, slaat gedeeltelijk op elementen die niet door de erkende bedrijfsrevisoren dienen beoordeeld te worden.	

De erkende bedrijfsrevisoren dienen echter na te gaan of de verslaggeving geen onmiskenbare inconsistenties vertoont met de informatie waarover zij beschikken in het kader van hun mandaat van commissaris.	
86. De erkende bedrijfsrevisoren dienen in hun verslag aan de Nationale Bank van België hun bevindingen op te nemen ten aanzien van het interne controleverslag van de effectieve leiding of het directiecomité, naar gelang.	
87. Indien geen verslaggeving door de effectieve leiding wordt opgesteld inzake de beschrijving en de beoordeling van de interne controle, dienen de erkend bedrijfsrevisor de Nationale Bank van België hiervan op de hoogte te brengen, in het kader van de “ <i>signaalfunctie</i> ”, en zal hij / zij een verslag van niet-bevinding over de interne controlemaatregelen opstellen en aan de Nationale Bank van België overmaken.	
88. De richtlijnen van de Nationale Bank van België kunnen bepalen dat de erkende bedrijfsrevisoren contact dienen op te nemen met de diensten van de Nationale Bank van België om de wijze vast te leggen waarop hun medewerking met de Nationale Bank van België zal verlopen. Dit is onder meer het geval voor de beoordeling van de interne controlemaatregelen bij financiële holdings en gemengde financiële holdings naar buitenlands recht.	

VI.2. Vereisten voor het verslag van de erkende bedrijfsrevisoren

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
89. De erkende bedrijfsrevisoren dienen zich voor hun verslag van hun bevindingen te steunen op de werkzaamheden die ze hebben uitgevoerd en die ze beschrijven in hun verslag aan de Nationale Bank van België	
90. De erkende bedrijfsrevisoren dienen voor zover van toepassing, een afzonderlijk verslag op te stellen over de werkzaamheden die uitgevoerd werden in het kader van de beoordeling van de deugdelijkheid van de maatregelen getroffen ter vrijwaring van de tegoeden van de cliënten,	

evenals van hun bevindingen ingevolge de door hen uitgevoerde werkzaamheden.	
91. Het is aanbevolen om in het verslag het artikel van de toezichtwet die van toepassing is te preciseren, evenals een vermelding op te nemen dat de werkzaamheden uitgevoerd werden overeenkomstig de richtlijnen van de NBB, de norm ISAE 3000 – <i>Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle of beoordeling van historische financiële informatie</i> , en deze specifieke norm.	
92. Het verslag zal vermelden dat de erkende bedrijfsrevisor het verslag van de effectieve leiding of het directiecomité, naar gelang, kritisch heeft beoordeeld alsook de documentatie waarop dit verslag is gesteund alsmede het feit dat de erkende bedrijfsrevisor zich gesteund heeft op de kennis verkregen en de documentatie opgesteld in het kader van zijn privaatrechtelijke opdracht, in het bijzonder over het systeem van interne controle over het financiële verslaggevingsproces;	
93. De erkende bedrijfsrevisor zal in zijn / haar verslag een opgave van de bevindingen opnemen, gegroepeerd naar gelang deze betrekking hebben op: (a) de naleving van de bepalingen vervat in de circulaire betreffende het verslag van de effectieve leiding; (b) het financiële verslaggevingsproces; (c) de data kwaliteit, zoals gedefinieerd in de circulaires van de NBB; (d) de vrijwaring van de tegoeden van de cliënten; en (e) de overige bevindingen.	

VI.3. Toepassingsgerichte aanwijzingen en overige verklarende informatie

VI.3.1. Opdracht

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
94. Voor beleggingsdiensten en -activiteiten omvat de opdracht van de erkende bedrijfsrevisoren de beoordeling van de door de instelling getroffen interne controlemaatregelen om: (a) belangenconflicten te voorkomen; (b) de continuïteit van de beleggingsdiensten en -activiteiten te verzekeren; (c) de risico's te beperken wanneer operationele taken die van kritiek belang zijn voor een bevredigende dienstverlening worden uitbesteed aan derden; (d) de bevestiging van de verrichtingen die de instelling uitvoert in financiële instrumenten die toebehoren aan een niet-professionele cliënt; (e) het bezorgen aan de cliënt van de instelling van een gedetailleerd overzicht van de financiële instrumenten aangehouden voor rekening van de cliënt.	

VI.3.2. Beoordeling van de interne controlemaatregelen door de erkende bedrijfsrevisoren

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
95. De belangrijkste elementen in de beoordeling van de interne controlemaatregelen zijn: (a) het verslag van de personen belast met de effectieve leiding of het directiecomité, naar gelang; en (b) de kennis verkregen en de documentatie opgesteld in het kader van de privaatrechtelijke opdracht en de controle van de periodieke staten, in	

het bijzonder over het systeem van interne controle over het financiële verslaggevingsproces.	
96. In aanvulling op de beoordeling van de interne controlemaatregelen voor de betrouwbaarheid van de financiële en prudentiële verslaggeving dient de erkende bedrijfsrevisor, voor zover van toepassing, ook de interne controle te beoordelen gericht op de beheersing van de operationele activiteiten.	
97. Om zijn beoordeling uit te voeren steunt de erkende revisor onder meer op zijn geactualiseerde kennis van de openbare controleregeling die geldt voor de instelling onder toezicht.	
98. De erkende bedrijfsrevisor dient te onderzoeken of het verslag weerspiegelt hoe de personen belast met de effectieve leiding te werk zijn gegaan bij het opstellen van hun verslag en of het verslag wordt ondersteund door een voldoende documentatie.	
99. Voor instellingen naar Belgisch recht met bijkantoren in het buitenland of dochterondernemingen dient het verslag van de effectieve leiding of het directiecomité, naar gelang, ook deze bijkantoren en dochterondernemingen van materieel belang te bestrijken. Bijgevolg zal het verslag van de erkende bedrijfsrevisor deze activiteiten eveneens bestrijken. Daartoe kan de erkende bedrijfsrevisor hetzij deze bijkantoren of dochterondernemingen zelf bezoeken, hetzij steunen op zijn / haar beoordeling van de gedetailleerde rapportering vanwege de (erkende) bedrijfsrevisoren (of gelijkaardige in het buitenland) die bij deze bijkantoren of dochterondernemingen een gelijkaardige functie uitoefenen.	

VI.3.3. Beoordeling, voor zover van toepassing, van de deugdelijkheid van de maatregelen ter vrijwaring van de tegoeden van de cliënten de interne controlemaatregelen door de erkende bedrijfsrevisoren

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
100. Conform de wettelijke voorschriften inzake de maatregelen ter vrijwaring van de tegoeden van de cliënten dient er bijzondere aandacht te worden besteed aan de naleving van:	

(a) de beperkingen inzake het in ontvangst nemen van deposito's; (b) de voorwaarden en modaliteiten waaraan de gelddeposito's moeten voldoen, evenals de voorwaarden en modaliteiten voor de beleggingen die met deze gelden worden verricht, en (c) de voorwaarden en modaliteiten aangaande de organisatie, de bescherming van en informatieverstrekking aan de cliënten wat de inontvangstneming van gelden en hun belegging bij andere bemiddelaars betreft. (d) de beperkingen inzake het gebruik van financiële instrumenten die aan een cliënt toebehoren; (e) de voorwaarden waaraan de door de cliënten verrichte deponeringen van financiële instrumenten moeten voldoen; (f) de regels inzake de informatieverstrekking aan de cliënten wat de inontvangstneming van financiële instrumenten betreft en hun deponering bij andere bemiddelaars; (g) de bepalingen inzake het bijhouden van de gegevens en rekeningen die noodzakelijk zijn om de tegoeden die voor een cliënt worden aangehouden te onderscheiden van de tegoeden die voor andere cliënten worden aangehouden, en van hun eigen tegoeden, en (h) de vereisten aangaande de boekhoudkundige organisatie en de boekhoudregels voor de deponeringen van gelden bij beursvennootschappen of van financiële instrumenten bij beursvennootschappen of kredietinstellingen.	
101. De beoordeling van de deugdelijkheid van de maatregelen ter vrijwaring van de tegoeden van de cliënten moet voor kredietinstellingen en beleggingsondernemingen naar Belgisch recht worden uitgevoerd op vennootschappelijke basis en voor bijkantoren in België van hoger vernoemde instellingen op territoriale basis.	

De draagwijdte van de beoordeling van de deugdelijkheid van de maatregelen ter vrijwaring van de tegoeden van de cliënten is derhalve beperkter dan de beoordeling van de interne controlemaatregelen die, voor zover van toepassing, tevens slaat op de groep waarop de Nationale bank van België geconsolideerd toezicht houdt.

VI.3.4. Beoordeling, voor zover van toepassing, van de interne controlemaatregelen tot naleving van wetten, besluiten en reglementen die op bijkantoren van EER instellingen van toepassing zijn en waarvoor de NBB bevoegd is

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
102. De wettelijke en reglementaire voorschriften bepalen dat de erkende bedrijfsrevisoren van bijkantoren in België van EER kredietinstellingen bij de Nationale Bank van België verslag uitbrengen over de door de instelling getroffen interne controlemaatregelen tot naleving van de op deze instellingen van toepassing zijnde bepalingen (de bepalingen van algemeen belang) zoals door de Nationale Bank van België bepaald in toepassing van de toezichtwet op kredietinstellingen.	

VI.3.5. Beoordeling van de interne controlemaatregelen bij gemengde financiële holdings naar Belgisch recht

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
103. De richtlijnen van de Nationale Bank van België bepalen dat het aan te raden is concrete afspraken te maken met de effectieve leiding of het directiecomité, naar gelang, waarbij de effectieve leiding of het directiecomité op vrijwillige basis een minimale “ <i>representation letter</i> ” aan de erkende bedrijfsrevisoren bezorgt om hen in staat te stellen de gevraagde beoordelingen te maken.	
104. De richtlijnen van de Nationale Bank van België bevatten een overzicht van procedures die de erkende bedrijfsrevisoren op groepsniveau dienen uit te voeren in het kader van de beoordeling van het passend karakter van de risicobeheer- en interne controleprocedures en de administratieve en boekhoudkundige organisatie.	

VI.4. Kritische analyse van het verslag van de effectieve leiding of het directiecomité naar gelang

VI.4.1. Beoordeling van de door de effectieve leiding gehanteerde methodiek voor de beoordeling van de interne controle

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
105. De erkende bedrijfsrevisoren beoordelen op een kritische wijze de door de effectieve leiding gehanteerde methodiek. In dat kader worden onderstaande elementen in overweging genomen. (a) de keuze en goedkeuring van de methodiek en plan van implementatie door de effectieve leiding en het wettelijk bestuursorgaan; (b) de mate waarin de effectieve leiding en het wettelijk bestuursorgaan heeft nagegaan of de gehanteerde methodiek gebaseerd is op internationaal of nationaal aanvaarde modellen (zoals het COSO-raamwerk) inzake interne controle, de methodiek voldoende onderbouwd is en op consistente wijze werd toegepast; (c) de mate waarin de methodiek toelaat een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen omtrent: (d) het geordende verloop en het voorzichtige karakter van de bedrijfsvoering gebruikmakend van afgelijnde doelstellingen; (e) het economisch en efficiënt gebruik van ingezette middelen; (f) het gekend zijn van de risico's en de afdoende beheersing ervan ter bescherming van het vermogen; (g) de integriteit en betrouwbaarheid van de financiële en beheer informatie, en (h) de naleving van de wetten en reglementen alsmede de algemene beleidslijnen, plannen en interne voorschriften.	

(i) de mate waarin de methodiek volgende of vergelijkbare controle-componenten hanteert met name: - bepaling van de doelstellingen; - identificatie van de gebeurtenissen (kansen/risico's) die een positieve of negatieve invloed kunnen hebben op het behalen van de doelstellingen; - de risico-inschatting of de beoordeling van de geïdentificeerde risico's; - interne omgeving; - de risicobeantwoording om risico's te vermijden, te aanvaarden, te delen of te verminderen; - de maatregelen van interne controle; - informatie en communicatie rond de interne controle; en - monitoring van de maatregelen van interne controle.	
---	--

VI.4.2. De beoordeling van de toepassing, door de effectieve leiding of directiecomité, naar gelang, van de weerhouden methodiek teneinde de interne controleomgeving te evalueren

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
106. De erkende bedrijfsrevisoren beoordelen op een kritische wijze de toepassing van de door de effectieve leiding of het directiecomité, naar gelang, gehanteerde methodiek. In dat kader worden onderstaande elementen in overweging genomen. (a) de vaststelling van de organisatiedoelstellingen op verschillende niveaus in de instelling en hun onderlinge samenhang. (b) de mate waarin de risicobeoordeling alle risico's identificeert en analyseert die het realiseren van de doelstellingen van de interne controle in de weg kunnen staan. De identificatie van risico's behelst	

ook het niet naleven van bepalingen zoals opgenomen in de van toepassing zijnde regelgeving. Dit veronderstelt een inventarisatie door de instelling van alle belangrijk geachte interne controlevereisten waaraan zij dient te voldoen.

- (c) de mate waarin de risicobeoordeling als basis dient voor het bepalen van de wijze waarop deze risico's beheerst worden.
- (d) de mate waarin de organisatorische maatregelen bijdragen tot een volledige beheersing van de in de vorige paragraaf geïdentificeerde risico's.
- (e) de mate waarin de effectieve en permanente toepassing van de organisatorische maatregelen door de effectieve leiding opgevolgd wordt.

VI.4.3. Andere in overweging te nemen elementen bij de kritische analyse van het verslag van de effectieve leiding

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
107. Andere elementen dan deze die betrekking hebben op de methodiek, de toepassing ervan en het verslag van de effectieve leiding of het directiecomité, naar gelang, en die door de erkende bedrijfsrevisoren in aanmerking kunnen genomen worden in het kader van de kritische analyse van het verslag zijn hieronder opgenomen: (a) de mate waarin de keuze van de beoordelingsmethodiek, de activiteiten van interne controle en de werking ervan gedocumenteerd zijn en aantoonbaar geëvalueerd; (b) het bestaan van beheer- en change-managementprocessen ten behoeve van het onderhoud van de documentatie; (c) de wijze waarop het toepassingsgebied werd bepaald - welke activiteiten, afdelingen, dochterondernemingen werden in het toepassingsgebied meegenomen. Om tot een gefundeerd toepassingsgebied te komen dient de instelling een (strategische) analyse uit te voeren van de totale organisatie. Hierbij dient er naast	

materialiteit in relatie tot de financiële verantwoording, onder meer aandacht te zijn voor: (d) externe en interne factoren; (e) kritieke bedrijfsprocessen; (f) de mate van homogeniteit tussen organisatieonderdelen en de mate van (de)centralisatie; (g) de wet- en regelgeving, en (h) de fraudegevoeligheid.	
108. De uiteindelijke beslissing over het toepassingsgebied dient worden vastgelegd en in voldoende mate onderbouwd: (a) de wijze waarop de vastgestelde tekortkomingen worden geëscaleerd; (b) de mate waarin voor iedere aangetroffen tekortkoming beoordeeld werd in hoeverre deze het realiseren van de gestelde doelstelling beïnvloedt; (c) het bestaan van een geformaliseerd proces voor het toetsen van de werking van de interne controle en de wijze waarop de effectieve leiding bij dit proces is betrokken.	

VI.4.4. Toetsing van de maatregelen van interne controle

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
109. De door de erkende bedrijfsrevisoren uit te voeren toetsing of de financiële instelling de prudentieel belangrijk geachte organisatievereisten naleeft gebeurt door het opvragen bij de effectieve leiding van de documenten aangaande de opzet (“<i>design</i>”) maar niet de naleving (“<i>operating effectiveness</i>”) van de maatregelen door de effectieve leiding of het directiecomité, naar gelang.	

110. De beoordeling van de naleving van de maatregelen behoort niet tot de verantwoordelijkheden van de erkende bedrijfsrevisoren tenzij de naleving moet worden nagegaan in het kader van de controle van de jaarrekening en de periodieke staten.

Het opvragen en evalueren van documenten laat de erkende bedrijfsrevisoren toe na te gaan of de interne controlemaatregelen en -activiteiten zoals beschreven in de verslaggeving vanwege de effectieve leiding of het directiecomité, naar gelang overeenstemmen met hetgeen de erkende bedrijfsrevisoren zelf hebben kunnen vaststellen in het kader van de controle van de jaarrekening en de periodieke staten.

VI.5. Verslaggeving van de erkende bedrijfsrevisoren naar aanleiding van de beoordeling van de interne controlemaatregelen

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
111. De rapportering van bevindingen in het kader van de beoordeling van de interne controlemaatregelen doet geen afbreuk aan de verplichting van de erkende bedrijfsrevisoren op eigen initiatief verslag uit te brengen van bepaalde beslissingen, feiten of ontwikkelingen van zodra zij hiervan kennis hebben (zie hierna " <i>signaalfunctie</i> ").	
112. Enkel bevindingen die naar het oordeel van de erkende bedrijfsrevisor relevant worden geacht bij het uitoefenen van het prudentieel toezicht dienen aan de Nationale Bank van België te worden medegedeeld. Relevante bevindingen betreffen uitsluitend die aangelegenheden die als resultaat van de uitvoering van de vereiste werkzaamheden ter kennis van de erkende bedrijfsrevisoren zijn gekomen.	
113. Onder meer volgende bevindingen kunnen relevant zijn in het kader van het toezicht door de Nationale Bank van België: (a) niet naleving van de bepalingen vervat in de circulaires inzake de verslaggeving van de effectieve leiding aangaande de beoordeling van het interne controlesysteem;	

- (b) opmerkingen en aanbevelingen met betrekking tot de door de instelling gebruikte methodiek voor de beoordeling van het interne controlesysteem en de in dit verband opgestelde documentatie;
- (c) opmerkingen met betrekking tot de toepassing van de door de instelling geselecteerde of ontwikkelde methodiek. Deze opmerkingen kunnen betrekking hebben op:
- de implementatie van de methodiek;
 - planning en toepassingsgebied van de beoordeling;
 - standaardisatie op het punt van de documentatie;
 - documentatie van de controleactiviteiten;
 - koppeling van processen met risico's en controleactiviteiten;
 - het toetsen van de werking van de interne controle;
 - identificatie en herstel vastgestelde tekortkomingen;
 - beoordeling opzet en goede werking van de processen;
 - betrokkenheid van de effectieve leiding, het wettelijk bestuursorgaan en het auditcomité, ...
 - opmerkingen met betrekking tot de inhoud van de verslaggeving.

Deze opmerkingen kunnen betrekking hebben op:

- (a) de voorstelling in de verslaggeving van de gehanteerde methodiek;
- (b) de geïdentificeerde risico's en opgezette controlemaatregelen;
- (c) de geïdentificeerde tekortkomingen in de interne controle;
- (d) de getroffen maatregelen;
- (e) de opvolging van eerder vastgestelde tekortkomingen;

(f) inconsistenties met rapporteringen uitgebracht door interne audit, risk management en compliance, alsook met de ontvangen rapporteringen van de auditors van de voor de controle relevante bijkantoren en dochterondernemingen; (g) de bevindingen van interne audit met betrekking tot de beoordeling door de effectieve leiding van de interne controle; (h) tekortkomingen in de interne controle ter vrijwaring van de tegoeden van de cliënten; (i) andere, naar het oordeel van de erkend revisor, relevante bevindingen.	
---	--

VI.6. Beperkingen in de uitvoering van de beoordeling van de interne controle

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
114. Voor bijkantoren van niet-EER financiële kredietinstellingen beoordelen de erkende bedrijfsrevisoren de interne controlemaatregelen op basis van hetgeen beschikbaar is bij het bijkantoor indien de erkende bedrijfsrevisor geen toegang heeft tot alle betrokken personen en/of documenten. De erkende bedrijfsrevisor deelt de Nationale Bank van België de beperking en de aard ervan mee.	
115. De bevindingen gelden niet zonder meer na de datum waarop de beoordelingen werden uitgevoerd door de erkend revisoren. Bovendien geldt het verslag van de erkende bedrijfsrevisor enkel voor de periode die in het verslag van de effectieve leiding of het directiecomité, naar gelang, beoordeeld wordt.	

VII. Signaalfunctie

VII.1. Opdracht

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
116. Overeenkomstig de bepalingen van de verschillende wetten betreffende het toezicht op de financiële instellingen die aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België zijn onderworpen en de instructies van de Nationale Bank van België, moeten de erkende bedrijfsrevisoren de 'signaalfunctie' uitoefenen in het kader van de medewerking aan het prudentieel toezicht dat door de Nationale Bank van België wordt uitgeoefend.	
117. De wettelijke en reglementaire bepalingen bepalen uitdrukkelijk dat de erkende bedrijfsrevisoren: (a) een signaalfunctie moeten uitoefenen; (b) het initiatief nemen om verslag uit te brengen bij de toezichthouder; (c) hun bevindingen onmiddellijk aan de toezichthouder meedelen, zonder te wachten tot de mededeling van hun halfjaarlijks of jaarlijks periodiek verslag; (d) aan de toezichthouder niet alleen verslag uitbrengen wanneer zij beslissingen, feiten of ontwikkelingen vaststellen waarvan vaststaat en zeker is dat ze een weerslag hebben op de financiële situatie en de administratieve en boekhoudkundige organisatie van de instelling, maar ook wanneer zij beslissingen, feiten en ontwikkelingen vaststellen die een invloed van materieel belang kunnen hebben op de financiële of organisatorische situatie van de instelling of die een inbreuk kunnen vormen op het Wetboek van vennootschappen en verenigingen, de statuten, de toezichtwetten en -besluiten en de besluiten en reglementen die ter uitvoering daarvan zijn uitgevaardigd of die aanleiding kunnen	A24. De wetten op het toezicht op de financiële instellingen die aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België zijn onderworpen bepalen over het algemeen het volgende: <i>'De erkende bedrijfsrevisoren brengen in het kader van hun opdracht op eigen initiatief verslag uit bij de toezichthouder, zodra zij kennis krijgen van: (a) beslissingen, feiten of ontwikkelingen die de positie van de kredietinstelling financieel of op het vlak van haar administratieve en boekhoudkundige organisatie of van haar interne controle op betekenisvolle wijze kunnen beïnvloeden; (b) beslissingen of feiten die kunnen wijzen op een overtreding van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen, de statuten, de toezichtwetten en de ter uitvoering ervan genomen besluiten en reglementen; (c) andere beslissingen of feiten die kunnen leiden tot een weigering van de certificatie van de jaarrekening of tot het formuleren van voorbehoud'.</i> A25. De <u>signaalfunctie</u> wordt uitdrukkelijk bepaald en beschreven in hoofdstuk E. van circulaire NBB_2017_20 van 9 juni 2017 <i>'Medewerkingsopdracht van de erkende commissarissen'</i>. In deze circulaire worden de elementen van de toezichtwetten overgenomen en wordt nader ingegaan op de verwachtingen van de toezichthouder, alsook op voorbeelden van

geven tot weigering of voorbehoud van certificatie van de jaarrekening en/of de geconsolideerde jaarrekening (par. A24 tot A26).

aangelegenheden die in het kader van de ‘signaalfunctie’ moeten worden gerapporteerd. Het IREFI heeft de signaalfunctie ook behandeld in het bericht op zijn website over nota 2019/07 van 9 augustus 2019 ‘Nota’s over materialiteit en de signaalfunctie’.

A26. A26. De bovengenoemde beslissingen, feiten of ontwikkelingen die een betekenisvolle invloed kunnen hebben, betreffen zowel de financiële instelling als de met de financiële instelling verbonden onderneming waar de erkende bedrijfsrevisor een revisorale opdracht uitoefent.

VII.2. Vereisten voor de uitvoering van de signaalfunctie en voor de rapportering aan de Nationale Bank van België

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
118. De erkende bedrijfsrevisor moet zijn professionele oordeelsvorming toepassen bij het bepalen van de aangelegenheden die aan de toezichthouder moeten worden meegedeeld en bij het bepalen van de beste manier om de Nationale Bank van België in te lichten (par. A27 en A28).	A27. <u>In het kader van de uitvoering van de signaalfunctie te rapporteren onderwerpen</u> Zonder volledig te zijn en bij wijze van voorbeeld worden hieronder de elementen opgesomd die de toezichthouder minimaal verwacht. De aandacht wordt ook gevestigd op de interpretatie van het aspect ‘betekenisvol’ en de snelheid van de mededeling. • <u>Mededeling van informatie die een betekenisvolle invloed heeft of kan hebben op de financiële positie:</u> (a) onmogelijkheid tot bevestiging van de periodieke staten; (b) ernstige waarderingsproblemen met betrekking tot het krediet- en het tegenpartijrisico; (c) fraude die grote verliezen kan veroorzaken; (d) uitkering van een interimdividend (door een instelling waarvan het eigen vermogen ontoereikend dan wel amper toereikend is); (e) belangrijke geschillen; (f) ernstige financiële problemen bij een bijkantoor of een buitenlandse dochteronderneming; (g) toepassing van de artikelen 7:225 en 7:229 van het Wetboek

	van vennootschappen en verenigingen (alarmbelprocedure); (h) aanzienlijke opvragingen door deposanten die aanleiding kunnen geven tot een liquiditeitsprobleem; (i) grote fouten in de prudentiële <i>reporting</i>; (j) toepassing van de artikelen 7:96 (bestuurder met een belangenconflict) en 7:97 (verrichting met een verwante onderneming) van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen; (k) gewichtige feiten die leiden tot een melding aan het wettelijk bestuursorgaan met toepassing van artikel 3:69 van het Wetboek van Vennootschappen en verenigingen; (l) andere belangrijke meldingen aan het wettelijk bestuursorgaan. • <u>Mededeling van informatie die een betekenisvolle invloed heeft of kan hebben op de administratieve en boekhoudkundige organisatie en de interne controle:</u> (a) belangrijke ontwikkelingen in het bestuur van de instelling; (b) een belangrijke reorganisatie; (c) ernstig conflict binnen de effectieve leiding, in voorkomend geval het directiecomité en/of het bestuursorgaan; (d) ernstige moeilijkheden binnen de zogenaamde transversale functies (interne auditfunctie, compliancefunctie en risicobeheerfunctie); (e) ernstige moeilijkheden bij het beheren van de risico's eigen aan de instelling; (f) herhaalde en aanzienlijke overschrijdingen van interne begrenzingen; (g) een wijziging in het algemeen beleid van de instelling, met name de plotse ontwikkeling van een nieuwe activiteit waarvoor passende controlemiddelen ontbreken; (h) het onverwachte vertrek van een medewerker met een sleutelpositie;
--	---

	(i) belangrijke ontwikkelingen bij buitenlandse bijkantoren en dochters; (j) informatie over het bestaan van specifieke mechanismen; (k) belangrijke kwesties die bij de controleopdracht aan het licht zijn gekomen betreffende de naleving van de bepalingen inzake beleggingsactiviteiten en -diensten. A28. De erkende bedrijfsrevisor is niet verplicht actief op zoek te gaan naar eventuele tekortkomingen, onregelmatigheden en inbreuken.
119. In het belang van een goede communicatie en om te vermijden dat belangrijke elementen niet tijdig aan de Nationale Bank van België worden meegedeeld, moet de erkende bedrijfsrevisor ervoor zorgen dat er een structurele communicatie met de gecontroleerde financiële instellingen tot stand komt (par. A29 en A30).	A29. Naast de specifieke gevallen van signaalfunctie kunnen als communicatiekanaal worden gebruikt: (a) alle regelmatige vergaderingen die reeds met de Nationale Bank van België worden georganiseerd, zoals jaarlijkse trialogen/dialogen of andere vergaderingen; (b) de halfjaarlijkse of jaarlijkse verslagen over de periodieke staten of de jaarlijkse verslagen van de erkende bedrijfsrevisor over het beoordelingsverslag van de interne controle door de effectieve leiding of het directiecomité (occasionele en regelmatige verslagen zoals bepaald in de toezichtwetgeving) om de aandachtspunten mee te delen die door de bedrijfsrevisor gepast worden geacht in het kader van het prudentieel toezicht, zonder dat die punten kunnen worden gelijkgesteld met specifieke gevallen van de signaalfunctie. A30. Het is wenselijk om een periodiek contactpunt te onderhouden om de verschillende belangrijke onderwerpen te bespreken en met name om de Nationale Bank van België de mogelijkheid te bieden zijn eigen aandachtspunten naar voren te brengen.
120. De structurele communicatie met de financiële instellingen moet door de partijen worden geformaliseerd en het belang van die communicatie moet het voorwerp uitmaken van een specifiek punt in de opdrachtbrief.	
121. Met betrekking tot de wijze van communicatie zijn de volgende principes van toepassing:	

(a) de erkende bedrijfsrevisoren verrichten hun mededelingen spontaan, hetzij schriftelijk, hetzij mondeling. Bij grote problemen verdient het aanbeveling dat de erkende bedrijfsrevisor eerst een mondelinge mededeling verricht, die hij zo snel mogelijk bevestigt aan de toezichthouder; (b) de snelheid van mededeling is te verkiezen boven juistheid en volledigheid; (c) de erkende bedrijfsrevisoren moeten in hun mededelingen aan de Nationale Bank van België duidelijk vermelden dat de mededeling plaatsvindt in het kader van de signaalfunctie; (d) in hun mededelingen aan de toezichthouder melden de erkende bedrijfsrevisoren uitdrukkelijk (i) de vastgestelde bestaande of potentiële problemen en (ii) indien mogelijk, de oorzaken daarvan en hun gemotiveerde visie daarover; (e) voor bepaalde aangelegenheden of gebeurtenissen moet de bedrijfsrevisor de snelheid waarmee de informatie aan de toezichthouder wordt meegedeeld belangrijker achten dan de nauwkeurigheid van de informatie. Niettemin zorgt de erkende bedrijfsrevisor ervoor dat hij meer informatie verkrijgt van de effectieve leiding van de financiële instelling die hij controleert. De Nationale Bank van België verwacht van de erkende bedrijfsrevisor een proactieve houding in het kader van de signaalfunctie. De mededeling aan de toezichthouder kan eventueel samengaan met de melding aan de effectieve leiding van de instelling ex ante of ex post.	
122. De voornaamste elementen die de erkende bedrijfsrevisor in aanmerking moet nemen bij de uitoefening van zijn signaalfunctie zijn: (a) het gaat om een mededeling op initiatief van de erkende bedrijfsrevisor; (b) met betrekking tot aangelegenheden waarin hij tekortkomingen, onregelmatigheden en inbreuken heeft vastgesteld.	

VIII. Verplichtingen van de erkende bedrijfsrevisoren inzake bijzondere mechanismen

VIII.1. Opdracht en Jaarlijkse verklaring

Vereisten	Toepassingsmodaliteiten
123. De verschillende toezichtwetten bevatten de verplichting voor de erkende bedrijfsrevisoren om jaarlijks aan de toezichthouder een verklaring te bezorgen waarin wordt aangegeven of zij al dan niet bijzondere mechanismen hebben vastgesteld.	A31. Op grond van de verschillende toezichtwetten is het de kredietinstellingen, beursvennootschappen, verzekerings- en herverzekeringsondernemingen, betalingsinstellingen en instellingen voor elektronisch geld, centrale tegenpartijen, effectenbewaarinstellingen en ondersteuning verlenende instellingen die in België bedrijvig zijn verboden een bijzonder mechanisme in te stellen, zoals omschreven door de toezichtwetten.
124. Deze opdracht kadert in de algemene medewerkingsopdracht aan het prudentieel toezicht dat wordt uitgeoefend door de Nationale Bank van België om in het kader van hun activiteiten zoals bepaald door de wet na te gaan of de financiële entiteiten waarbinnen de erkende bedrijfsrevisoren hun functies uitoefenen de wettelijke bepalingen inzake de bestrijding van bijzondere mechanismen naleven.	A32. De Nationale Bank van België en de verschillende toezichtwetten verwachten van de financiële entiteiten dat zij een preventief fiscaal beleid voeren waarbij de personen belast met de effectieve leiding of, in voorkomend geval, het directiecomité, in het verslag over de beoordeling van de interne controle of, in het geval van verzekerings- en herverzekeringsondernemingen, in het verslag over de beoordeling van de doeltreffendheid van het governancestelsel, bijzondere aandacht moeten besteden aan het verbod op het instellen van bijzondere mechanismen.

IX. Modelverslagen

De volgende modelverslagen gelden voor:

- (i) het beperkt nazicht van de periodieke staten per einde van het eerste halfjaar;
- (ii) de controle van de periodieke staten per einde van het boekjaar; en
- (iii) het beoordelingsverslag van de interne controlemaatregelen.

De verslagen van de erkende bedrijfsrevisoren worden aan één enkele bestemming gericht, de Nationale Bank van België. Een kopie van de verslagen wordt ter informatie toegezonden aan de leidinggevende en bestuursorganen van de financiële instellingen die aan het prudentieel toezicht van de Nationale Bank van België zijn onderworpen. Die laatste heeft ook een zekere normatieve invloed op de werkzaamheden van de bedrijfsrevisoren, met name door het uitvaardigen van reglementen, circulaires en mededelingen en door desgevallend aanvullende werkzaamheden te vragen in verband met het prudentiële kader van de financiële instellingen die onder zijn toezicht staan of door bijzondere verslagen te vragen aan de erkende bedrijfsrevisoren (zoals hierboven gedefinieerd), in het kader van de 'publiekrechtelijke' opdracht van medewerking aan het prudentieel toezicht dat wordt uitgeoefend door de Nationale Bank van België.

Al deze elementen kunnen gevolgen hebben voor de inhoud van de verslagen van de erkende bedrijfsrevisor. De erkende bedrijfsrevisor zorgt ervoor dat zijn werkzaamheden en zijn verslagen zijn aangepast aan de aard en aan het type van financiële instelling die hij controleert. Hij/zij richt zich naar de specifieke instructies van de Nationale Bank van België met betrekking tot de inhoud van die verslagen, de referenties naar de toezichtwetten en de specifieke bevestigingen die de Nationale Bank van België vereist voor elk type financiële instelling dat onder zijn toezicht staat.

Gelet op het voorgaande en op het feit dat het onmogelijk is om alle feiten te beschrijven waarmee de erkende bedrijfsrevisoren rekening moeten houden bij het opstellen van hun verslagen moeten ze hun professionele oordeelsvorming toepassen om te bepalen welk soort oordeel zij zullen uitbrengen rekening houdend met de bijzondere omstandigheden van de entiteit in kwestie en welke aanvullende vermeldingen zij in hun verslagen zullen opnemen overeenkomstig de specifieke verwachtingen voor elke financiële instelling die onder het toezicht van de Nationale Bank van België staat.

Om voldoende flexibiliteit te laten bij het opstellen van de verslagen door de erkende bedrijfsrevisoren en om te voldoen aan de bijzondere verzoeken van de Nationale Bank van België, bevatten de hierna voorgestelde modelverslagen alleen de verplichte vermeldingen en titels. Het is de verantwoordelijkheid van elke erkende bedrijfsrevisor om op basis van zijn professionele oordeelsvorming verslagen op te stellen die zijn aangepast aan de specifieke omstandigheden van elke financiële instelling.

Bovendien kan de erkende bedrijfsrevisor zich richten naar de halfjaarlijkse actualiseringen van de modelverslagen die aan het einde van het eerste halfjaar en aan het einde van het boekjaar op de website van IRAIF - IREFI worden gepubliceerd.

IX.1. Verslag over de periodieke staten per einde eerste halfjaar

Verslag van de ('Commissaris' of 'Erkende Revisor', naargelang het geval) aan de NBB overeenkomstig (het artikel van de toepasselijke toezichtwet) over het beperkt nazicht van de periodieke staten van [de entiteit] afgesloten op dd maand jaar (datum einde halfjaar)

Opdracht

[...]

[In te voegen specifieke vermelding(en) wanneer interne modellen worden gebruikt waarvoor de Nationale Bank van België geen rapportering vereist vanwege de ['Commissarissen' of 'Erkende Bedrijfsrevisoren', naargelang het geval] en zowel de validatie van de modellen als het toezicht op de naleving van de erkenningsvoorwaarden voor prudentiële doeleinden rechtstreeks door de Nationale Bank van België worden opgevolgd]

Reikwijdte van het beperkt nazicht

[...]

Conclusie

[...]

Ander(e) punt(en)

[Invoegen wanneer de financiële instelling interne modellen gebruikt]

Bijkomende bevestigingen

[...]

Gebeurtenissen van materieel belang en aandachtspunten

[...]

Gebruiksbeperkingen en verspreiding van dit verslag

[...]

[Plaats van opstelling, datum en handtekening]

Naam van de 'Commissaris' of 'Erkende Revisor', naargelang het geval

Naam van de vertegenwoordiger, Erkende Revisor

Adres]

IX.2. Verslag over de periodieke staten per einde boekjaar

Verslag van de [*'Commissaris' of 'Erkende Revisor', naargelang het geval*] aan de NBB overeenkomstig (het artikel van de toepasselijke toezichtwet) over de periodieke staten van [*de entiteit*] afgesloten op [*DD/MM/JJJJ*] (datum einde boekjaar)

In het kader van onze controle van de periodieke staten van [*de entiteit*] afgesloten op [*DD/MM/JJJJ*], stellen we ons verslag van [*'Commissaris' of 'Erkende Revisor', naargelang het geval*] voor.

Verklaring over de financiële staten

Oordeel zonder voorbehoud [*met beperking(en) – in voorkomend geval*]

[...]

Basis voor ons oordeel [*met beperking(en) – in voorkomend geval*]

[...]

Ander(e) punt(en)

[*Invoegen wanneer de financiële instelling interne modellen gebruikt*]

Opmerking - Gebruiksbeperkingen en verspreiding van dit verslag

[...]

Verantwoordelijkheden [*'van de effectieve leiding' of 'van het directiecomité', naargelang het geval*] [*en 'van de raad van bestuur', naargelang het geval*] met betrekking tot de periodieke staten

[...]

Verantwoordelijkheden van de [*'Commissaris' of 'Erkende Bedrijfsrevisor', naargelang het geval*] met betrekking tot de controle van de periodieke staten per einde boekjaar

[...]

Bijkomende bevestigingen

[...]

Bijkomende inlichtingen

[...]

[*Plaats van opstelling, datum en handtekening*]

Naam van de 'Commissaris' of 'Erkende Revisor', naargelang het geval

Naam van de vertegenwoordiger, Erkende Revisor

Adres

IX.3. Verslag van bevindingen naar aanleiding van de beoordeling van de interne controlemaatregelen

Verslag van bevindingen van de [*'Commissaris' of 'Erkende Revisor', naargelang het geval*] aan de NBB opgesteld overeenkomstig de bepalingen van (*het artikel van de toepasselijke controlewet*) betreffende de door [*de entiteit*] aangenomen controlemaatregelen

Periodiek verslag – Boekjaar 20[XX]

Opdracht

[...]

Uitgevoerde werkzaamheden

[...]

Beperkingen bij de uitvoering van de opdracht

[...]

Bevindingen

[...]

Gebruiksbeperkingen en verspreiding van dit verslag

[...]

[Plaats van opstelling, datum en handtekening

Naam van de 'Commissaris' of 'Erkende Revisor', naargelang het geval

Naam van de vertegenwoordiger, Erkende Revisor

Adres]